REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXIV. ÉVFOLYAM 3. SZÁM | Ára: 300 Ft | 2017. JÚNIUS

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös jászkun redempcióra utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták régi kiváltságjogaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

Fiatal pár (Horti István és Misinkó Csilla) jász viseletben a jászfényszarui tájház tornácán *Fotó: Rácz Attila*

TARTALOM

Egy kis hun kori szarmata település Rákóczifalván az új gát mellett (Alsóvarsány, 2016) ..... 2-3. oldal
Emlékezés régi jászberényi tanárokra II. ..... 4-11. oldal
Fülöpszállásiak a Noszlopy Gáspár–féle összeesküvésben ..... 11-12. oldal
JÁSZ-KUN KÖZÉLETI ARCKÉPEK
„A kiséri harangszót Szolnokon is hallom” ..... 13-15. oldal
Honismereti találkozó Jászdózsán ..... 15. oldal
KÉPES RIPORT
A Jászkun Redemptio jászberényi ünnepségéről ..... 16 -17. oldal
Átadták a Jászkunság hagyományőrzéséért díjakat ..... 18-19. oldal
JÁSZSÁGI FESTŐK
Vágó trilógia 3. rész – „Posalaiosok” ..... 19-21. oldal
A kis kácsák színeváltozása ..... 21. oldal
EMLÉKEINK SUBLÓTJÁBÓL
valki Zytás István magyar királyi főhadnagy visszaemlékezései az 1929 és 1937 közötti jászberényi szolgálati éveire – 5. rész ..... 22-23. oldal
A Jászkunság kutatása konferencia Túrkevén ..... 24. oldal
Császári évforduló ..... 25-26. oldal
Szele Gábor emléktáblájának avatása ..... 26-27. oldal
Jász hímzések a Kiskun Múzeumban ..... 28. oldal
Kisszótár a sorkatonai nyelvben használatos kifejezésekről ..... 29. oldal
KÉPES RIPORT
A Jászsági Hagyományőrző Egylet új műsoráról ... 30-31. olda
Hagyományos tojásfestés Jákóhalmán ..... 32. oldal
Jákóhalmiak a Tarna-forrásnál ..... 32. oldal
Megemlékezés Trianonról ..... 32. oldal

Egy kis hun kori szarmata település Rákóczifalván az új gát mellett (Alsóvarsány, 2016)

Éppen egy évtizeddel ezelőtt, 2006-2007-ben nagyléptékű régészeti ásatások folytak Rákóczifalva határának délnyugati szögletében (régi Alsóvarsány, Rokkant-föld, Bagi-föld) egy régi gátszakasz áthelyezésével összefüggésben, melyekben részint a szolnoki Damjanich Múzeum, részint a budapesti tudományegyetem archeológiai tanszéke vett részt. A természetföldrajzi, domborzati viszonyokat is kihasználó új töltés mentén északnyugat-délkeleti csapásban (nagyvonalakban 2,5-3 km kiterjedésben) késő császárkori és kora népvándorlás kori települések és temetkezések sora került felszínre, úgyhogy a kutatás előtt kirajzolódhat ennek a földnek története a Krisztus Urunk születését követő 4. század közepétől/második felétől a 6. század harmadik negyedéig/második feléig. Az északabbi lelőhelyekkel szemben a délebbiek feldolgozása – ismereteim szerint – eruditus/studiózus, a szakmában meglehetősen familiáris, ugyanakkor az archaeologia incerta szellemében is gondolkodó fiatal kollegina jóvoltából megvalósulni látszik, a kutatás igencsak nagy nyereségére, előnyére. Ehhez az egész régészeti komplexumhoz, közelebbről annak a szarmata és a gepida kor váltása körüli évtizedeihez jómagam csupán egy szerényebb adalékkal kívánok hozzájárulni jelen írásommal.

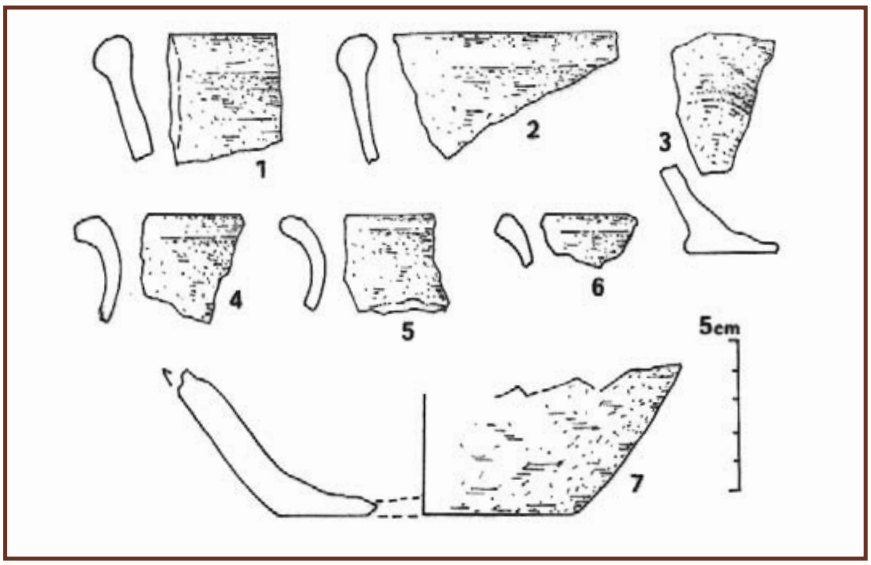

Rákóczifalva-Alsóvarsány (Rokkant-föld és Bagi-föld). Korongolt finomkeramika az új gát mellől (besimított díszítés, füleskorsók stb.)

Érdeklődésem ezen rákóczifalvi lelőhelyek iránt vezetett oda, hogy a 2016. esztendő szeptemberében egyszer-kétszer felkeressem eme földdarabot a modern árvízvédelmi töltés, latinosan agger környezetében. Az alkalmi jellegű terepbejárás során sikerült rábukkannom egy olyan, telepnyomokkal borított területrészre, amelyet biztosan nem érintettek a föltárások; ami teljesen egyértelmű. Ez a két kutatócsoporttól „felfogott avagy munkába vett" partmente közé ékelődik, a gát külső oldalán – a korszakot tekintve (mint alább látni fogja az olvasó) mintegy összekötő láncszem gyanánt az egyszerűség kedvéért észak és dél felé eső késő római kori barbár települések, településrészletek közé. (Már amennyire a megfelelő térképen el tudom helyezni.)

A letelepedésre alkalmas (mert megfelelő magasságú), mondhatni – nem túl magas – dombvonulaton a tárcsázott, megfigyelésre, gyűjtésre összességében jó lehetőségeket nyújtó terepen egy tábla volabbról határozottan elkülönülő, úgy 80-100 méter átmérőjű, világosabb-szürkés talajelszíneződés ragadta meg szememet, amelyet természetesen régészeti leletek (kerámiadarabok, malomkövek, paticsok, állatcsontok) is mutattak. Ez volt a magja, központi része a lelőhelynek, amit natúr, de ugyancsak szétszóródott régiségekkel jelentkező földpászta vett körül.

Az a keramikum, amely alapján véleményt lehet mondani erről a kis faluhelyről, közel 200 darabot számlál: elsöprő hányaduk Kr.u. 4-5. századi lelet – ami nem az, talán őskori (de ez is eléggé bizonytalan – ezzel korrigálom egy várható megjelenésű kutatási beszámolóban tett kijelentésemet). Következésképp ezen a topográfiai ponton szondázó ásatással érintetlenül vagy közel érintetlenül, egyéb korok bolygatása nélkül jelentkeznének a késői császárkori telepobjektumok, házak, gödrök, egyebek. Az igazi, akarom mondani gyorskorongolt, finom anyagú, gondosan polírozott edénytöredékek esetében nyomban ki kell emelni azt az időrendi relevanciájú tényállást, hogy csupán több mint féltucatnyi a téglaszínű töredék. Szinte önmagában mutatja, hogy a szarmata kerámiatörténet végső stádiumáról van szó, ami mellett a nem túl sok sötétszürkés cserép is kardoskodik. A fragmentumokból nagyjából mélytálakra (perforációval is), füleskorsókra (kettő), fazekakra, bögrékre, hombárokra tudok következtetni, talpkorongos aljakkal. A négy-öt besimított díszítésű fragmentum (1. kép 1-3 és 3. kép 5-6 – a továbbiakban eltekintek a rajzokra való utalástól) vezérlelete kétségkívül egy tompán kettőskónikus edény (fazék?), melynek vállrészén három vaskos, kisebb nagyságrendű, amplitúdójú zegzug vonal látható (közeli párhuzama pl. Kengyelpart II egy edénytöredéke, gepida leletösszefüggésből, évtizedekkel későbbről; Kengyelpart Kora Népvándorlás Kor B csoport). Alig kevesebb információt hordoz egy korsó

Rákóczifalva-Alsóvarsány. Korongolt edények töredékei, peremek és aljak (4-7: szemcsés kerámia, fazékdarabok)

fültöredékes darabja, besimított líneás/líneáris díszítés ámde sajnos csekélyke maradványaival; az edénytest ennél is a bikónikus felé hajlik. A kerámia szebbé tételének további módja emlékanyagomban két esetben a nagyobbívű hullámvonal (korábbi periódusokhoz kötődően) és a vízszintes sávozás, ezenkívül a finom fogaskerekes/rádlis minta.

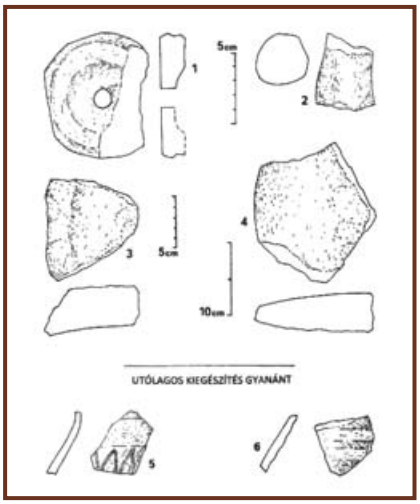

Rákóczifalva.
Ugyanarról a lelőhelyről miscellanea (cserépkorong, fül, malomkövek – kiegészítésként besimított kerámia)

A fazekas műhelyéből, kezéből kikerült cserépáru egy külön, jól kiválasztható csoportját képezik az aprókavicsos agyagból gyorskorongolt, szürkés, zömmel fazekak töredékdarabjai, közte néhány kihajló peremrészlettel. A kutatásban lassacskán körvonalazódik eme keramikának a mibenléte – ennek a közép és késő szarmata kori agyagkészítménynek a gepidáknál van folytatása különböző, nem jelentéktelen eltérésekkel. A szakirodalomban csillámos-kvarcosszemcsés edényáru jelen felszíni emlékanyagban alig néhány darabbal szerepel, közte viszont egy igencsak vaskos, fülszerű fragmentummal (melynek jobban utána lehetne járni). Ugyanilyen keveset tudok mondani a durva, szabad kézzel formált kerámiafajtáról (peremrészlet mellett talán idetartozik egy vízszintes vonalköteggel díszített cserép). Találtam egy megfaragott, középen átlyukasztott edényaljat. Begyűjtöttem három kődarabot, egy őrlőkövön (?) kívül két malomkövet: az egyik, a nagyobbik az alsó, a másik a fölső korong maradványa.

Amennyiben mármost eme leletek időrendiségét, történetiségét próbálom kutatni, a környék archeológiájának, régészettanának ismeretében azt kell hogy mondjam, nagyvonalakban a Kr.u. 4. század második fele és a következő első fele jön szóba.

Ez megfelel a Kengyel környékén föltűnő lokális, de esetleg általánosítható Kengyelpart Kora Népvándorlás Kor A Csoport korának, habár annak vannak különlegesebb, mondhatni talán germánosabb, a legújabb kutatásokkal is egyre markánsabbá váló vonásai. Rákóczifalván a gát menti Rokkant-föld és Bagi-föld határrészeken ezt a késő szarmata emlékanyagot azok a régiségek követik, pl. egy település ún. Perse-Léva-Baráthely típusú ékvéséses bronzfibulával, mely a Kr.u. 5. század középső évtizedeire, a gepida históriában Ardarich király uralkodásának idejére keltezhető. Ez egy igen jó kronológiai támpont: a hun kori szarmata lelet együttesek ekkor kell hogy záródjanak, talán már a (huszas?-) harmincas/negyvenes években. A megállapítás a munkahipotézis kereteit azonban nem lépi át, de lehetőségként fönntartható. A gepidák Tisza-menti megjelenésének kérdése egyébként is rendkívül nehezen dokumentálható, ezért azután érdekfeszítő, izgalmas is. Nagy ásatások hozadékai állanak a kutatás rendelkezésére, mint amilyen Tiszaföldvár-Téglagyár (még régebbről), azután a kengyeli lelőhelyek, Tiszabura-Tiszagyenda térségének archaeologicuma, Törökszentmiklós/Surjány-Fegyvernek késő római kori lelet együttesei (pl. germán típusú fibulával ugyancsak az ókor utolsó évszázadának közepéről), hogy csak a fontosabbakat említsem. Ezekhez képest az én kis hun kori telepem Rákóczifalva határzugában valóban apróság.

Rövid exkurzus a hun kor körüli idők füleskorsóiról a Közép-Tisza-vidéken – egy elterjedési térkép erejéig (4. kép): A rákóczifalvi besimított díszítésű szórvány füleskorsó fragmentuma önkéntelenül is arra indított, hogy futtában egy efemer-rudimentális összeállítást készítsek a megye területére szorítkozóan. Nyomatékosítani kell, hogy ez meglehetősen heterogén, szigorúan szaktudományi szinten „használhatatlan", s inkomplett is. Egybevéve közel másfél tucatnyi lelőhelyet „kaptam össze", amelyekben természetesen települések és sírleletek (habár kevesebb, pl. Tószeg, s ez is szemcsézett kivitelben) ugyanúgy előfordulnak. A többi mind besimított vonalas mintás finomkeramika, falumaradványok házaiból, gödreiből. Valójában, néhány kivételtől (példának okáért, némi előzményektől a megye szarmata korpuszában, éppen a fent említett kolleginának a vicinális Bagi-földi leleteitől) eltekintve publikálatlanok, ami képen is látható, azt jómagam rajzolgattam, keveset és nem is a legjobban fotózgattam: ezek a kengyeli darabok a nagy ívű ősi Tisza-meder magas partjának különböző pontjairól származnak.

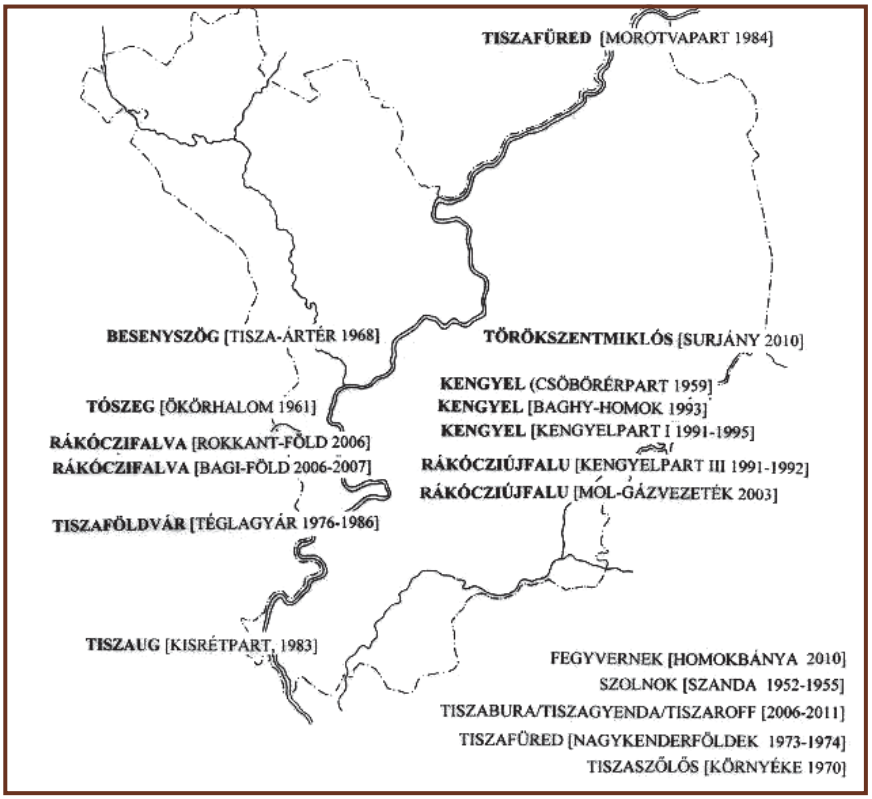

Füleskorsók a megye területén a Kr.u. 4-5. századból. Egy hozzávetőleges összeállítás (amihez még: Túrkeve-Mezőtúr környékéről múzeumi kollégák ásatásából)

Cseh János régész

Emlékezés régi jászberényi tanárokra II.

A 250 éves gimnázium jászberényi története első 100 éve (1779-1879) természettudományokkal foglalkozó tanárainak bemutatását folytatom ebben az írásban. Ők azok, akik többedmagukkal megalapozták a gimnázium hírnevét.

A következő tanárok között van olyan, akinek pályája e száz év végén indult, s a későbbiekben teljesedett ki, ami bekerült az írásomba.

Rövidebb-hosszabb ideig voltak Jászberényben a természettudományok művelői Bálint István ferencesrendi, Morvay Rafael premontrei szerzetestanár és Kiss Endre, Papp József, Láng István, Ormay Sándor, Czeizler Nándor, Baranyi Balázs, Hodobay József, Melkovics Antal világi tanárok.

Változó mennyiségű információhoz jutottam velük kapcsolatban., de úgy vélem, hogy minden információ közzétételével tisztelettel adózunk az emléküknek.

Kiss Endre világi tanár volt, aki – Lippay Lajos gimnáziumi igazgató 1879/80-as tanévi összeállítása szerint – 1845-től dolgozott az iskolában.

Az 1852/53-as tanévi értesítőben olvastam róla. Sokoldalú tanárként a gimnázium második osztályában latin és magyar nyelvet, történelem-földrajzot, számtant és természetrajzot tanított heti 17 órában. A *Tantárgyak, 's az azok előadásánál használt kézi könyvek* című fejezetből az is kiderül, milyen ismeretekkel bővítette diákjai tudását. *„Latin nyelv: A' rendes, rendhagyó, személyes és személytelen igéknek, idők és módok szerinti hajtogatása, a' mult idők és hanyatszók képzése. Jeles mondatok elemzése, fordítások, heti és havi gyakorlatok. Magyar nyelv: A' rendes és rendetlen igék hajlítása 's egyeztetése. Magyar Tud. Társ. Által kiadott könyv szerint. Történelem és földrajz: Az ókor története, krisztus születése után 476-ik évig megfelelő földrajzzal.*

Mennyiségtan: Minthogy minden osztályban előrül kell kezdeni a' Mértant, az 1-só osztályra kitettekhez, hozzáadatott. Ábrák általjában, három 's négy szögűek…. – Számtan. Ismételve az 1-só osztályban előadottakat, viszonyok, arányok, arany szabály, és a' társaság szabályai. Természettudományok: Férgek, bogarak"

Úgy gondolom, a fentiekből látszik, hogy Kiss Endre a hangsúlyt a latin nyelvre és a mennyiségtanra helyezte, s a kor előírásainak, szintjének megfelelő tananyagot tanította.

Tanári munkája mellett irodalmi munkássága is ismert. Szinnyei József bibliográfus *Magyar írók élete és munkái* című művében olvashatók az alábbiak:

Költeményei a Koszorúban (1831-38. összesen 95), a Nemzetőrben (1848. 14. sz. A jász őrség tábori tánczdala.)

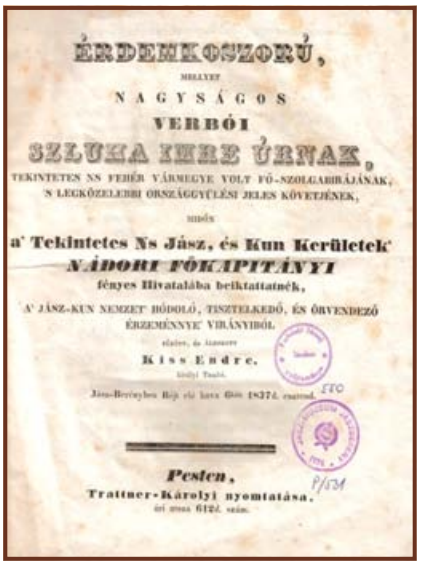
ÉRDEMKOSZORÚ,
MELLYET
NAGYSÁGOS
VERBÓI
SZLUHA IMRE ÚRNAK,
TEKINTETES NS FEHÉR VÁRMEGYE VOLT FŐ-SZOLGABIRÁJÁNAK,
'S LEGKÖZELEBBI ORSZÁGGYŰLÉSI JELES KÖVETJÉNEK,
midőn
a' Tekintetes Ns Jász, és Kun Kerületek'
NÁDORI FŐKAPITÁNYI
fényes Hivatalába beiktattatnék,
A' JÁSZ-KUN NEMZET HÓDOLÓ, TISZTELKEDŐ, ÉS ÖRVENDEZŐ
ÉRZEMÉNYE' VIRÁNYIBÓL
Kiss Endre.
Pesten,
Trattner-Károlyi nyomtatása.

Kiss Endre 1837-ben megjelent költeményének elülső borítója

1. Felséges császári királyi örökös és ausztriai főherczeg József úr Magyarország nádorispánya...legméltóbb idvezletére szenteli Jász és Kún nemzete nevében. Pest, 1832. (Költemény.)

2. Gyászdall, melyet dicsőült cs. s kir. felségének I. Ferencznek 1835. bőjt-más hava 2. történt szomorú halála emlékére Jász-Berényben tartatott utolsó halotti tiszteltetésekor szerzett. U. ott, 1835.

3. Tisztelet koszorú, melyet t. n. és v. Mihálkovis József úrnak, midőn a nemes Jász megye kapitányi tisztjébe beiktattatnék, a jászberényi kir. és nemzeti tanítói kar nevében áldozott szent Endre havának 27. 1836. U. ott, 1836. (Költemény.)

4. Érdemkoszorú, melyet nagyságos verbói Szluha Imre úrnak, tek. ns. Fehér vármegye volt főszolgabirájának, és legközelebbi országgyűlési jeles követjének, midőn a tek. ns. Jász és Kun kerületek nádori főkapitányi hivatalába beiktattatnék, a Jász-Kun nemzet hódoló, tisztelkedő és örvendező érzeménye virányiból fűzött és áldozott... Jász-Berényben Böjt elő hava 6. 1837. eszt. (Költemény.)

A mai ember számára szokatlan stílusú, 34 versszakból álló, dicsőítő versből egy részlet:

Téged' köszöntünk hát Szluha Imre! Itt
Tisztelve, mint is Nemzeti Ünnepünk'
Tárgyát, Tenéked hódolunk, mint
Gyámolatyának az árva gyermek.

'S öröm között; mert Lelked' Erénnye milly
Dicső, – világos Nap' ragyogásaként
Lövelle szét azon Hazából
Mellynek előbb Te Bírája voltál.

5. Karének, melyel a jászberényi ifjúság a t. n. Jász Részlet az Érdemkoszorúból és Kun kerületek nádori fő kapitányának ngos. Verbói Szluha Imre úrnak s kedves nejének. szül. Pauer Anna assonynak azon alkalommal tisztelkedett, midőn ő nagyságok a Jász hont 1838. pünkösd havában látogatásokkal örvendeztetik. U. ott.

Színművei: Losonczon a gyapjúvásár, vígj. három felv. (Előadták Losonczon 1829 és Székesfehérvárt aug. 24.); A hiv asszony, érzékeny játék három felv. (előadták Jászberényben 1837. febr. 10.)

Kéziratai a m. n. múzeumban: A magyar nemzeti öltözet ajánlása s néhány költeménye.

(A Koszorú a Tudományos Gyűjtemény 1817-től havonta kiadott, enciklopédikus igényű, magyar nyelvű tudományos folyóirat melléklapja volt, ezt 1828-ban Vörösmarty Mihály indította, amikor átvette a Tudományos Gyűjtemény szerkesztését. Leginkább a fiatal írókat szerepeltette.)

1845-ben írta és sajtó alá rendezte *A Szabad Jász-Kun kerületek válságának első százados öröm ünnepe* című kiadványt.

1854. július 2-án hunyt el, sírja a jászberényi Fehértói Temető Védett temetőkertjében található, ahol feleségével, Szép Ágnessel (meghalt 1866-ban) együtt nyugszik.

Pap Józsefről az 1869/70-es gimnáziumi évkönyvből csak annyit tudtam meg, hogy a természettan és a mennyiségtan világi tanára 1868 és 1870 között dolgozott Jászberényben. Ezt követően Szabadkára került. Ott 1870–1874 között szintén mennyiségtant, természettant és még földrajzot is tanított.

Bálint István (Stephanus Ladislaus Bálint) szent ferencrendi áldozár Kecskeméten született 1848. december 19-én, 1864. augusztus 13-án lépett a rendbe, 1870. február 24-én tett fogadalmat és 1871. december 27-én szentelték pappá.

Életének főbb állomásait, a többi ferences szerzetestanáréhoz hasonlóan, a Ferencesek interneten megtalálható latin nyelvű schematizmusai alapján 1889-ig ismerhetjük meg.

Frater Stephanus B á 1 i n t h 1864-ben Szécsényben volt klerikus novicius.

1865-ben a Maria Theresiolitani (Szabadka) Conventben volt a klerikus gimnázium frekventált ötödikes tanulója.

Egyetemi tanulmányokat folytatott. 1866-1867-ben Szegeden I. és II. éves egyszerű fogadalmas, idősebb filozófus egyetemi hallgató, 1868-69-ben Gyöngyösön I. és II. éves egyszerű fogadalmas egyetemi hallgató és 1870-71-ben Szegeden III. és IV. éves idősebb teológus egyetemi hallgató volt.

1872-ben már Gyöngyösön segédhitszónok és a gimnázium tanára.

1873-tól 77-ig Jászberényben segédhitszónok, a gimnázium tanára és a keresztutak végzője.

1877-ben Szolnokra rendelték, ahol szintén segédhitszónok és gimnáziumi tanár volt.

1878-79 ismét Gyöngyösön szolgál hitszónokként és gimnáziumi tanárként.

1884 és 1886 között Szolnokon hitszónok és gimnáziumi tanár.

1887 és 1889 között Kaplonyban egy évig vicarius (rendfőnök helyettese) volt, s mindvégig hitszónok, a testvérek hitoktató mestere és gyóntatója, keresztutak végzője.

(Kaplony (románul Căpleni, németül Kaplau) falu és községközpont Romániában, Szatmár megyében, Nagykárolytól 5 km-re északra a Kraszna bal partján, a hajdani Ecsedi-láp szélén fekszik.)

Életének további állomásairól és halálának időpontjáról nem találtam információt.

A jászberényi gimnáziumban helyettes tanárként 1873-ban kezdett dolgozni, az igazgatói összeállítás szerint. Az 1874/75-ös tanévben természetrajzot az I. osztályban, földrajzot, latin nyelvet, német nyelvet tanított az I. és II. osztályban, magyar nyelvet a IV. osztályban, s az I. osztály főnöke volt.

A következő tanévben a II. osztályban az osztályfőnöki feladatot folytatólagosan ellátta. Az osztályában magyar, latin, német nyelvet és természetrajzot tanított, természetrajzot pedig az I. osztályban is.

A természetrajzi szertár őre volt az 1876/77-es tanévben. S újból az első osztály főnöke, ahol latin és német nyelvet, természetrajzot tanított, míg a második osztályban német nyelvet, természetrajzot, földrajzot. A tanított anyagok közül egy tárgyat kiemelek. A második osztályban a földrajz heti 2 órájában tanított anyag a kor jellemzője, a következőket végezték el: *Az osztrák örökös tartományok általános ismertetése; továbbá Európa tüzetes földrajza. Az ismertetett országok rajzolása. Tankönyv: Ribáry Ferencz" Egyetemes Földirat"* – olvasható az év végi Értesítvényben.

A tanórai munkájához segítséget jelentett a királyi magyar természettudományi társulat rendes tagsága.

Több kollégájához hasonlóan a helyi Korcsolyázó Egylet tagja volt.

Láng István bölcsészettudor, világi rendes tanár 1846. augusztus 20-án született Győr-Révfaluban.

Az algimnáziumot Győrben végezte. 18 éves korában, 1864-ben belépett a kegyes tanító rendbe, a *noviciatusi évet Váczon* töltötte. Ezután a rend Kecskemétre küldte a főgimnáziumba, amit 1869-ben el is végzett, s ugyanott, mint gimnáziumi tanárt alkalmazták. 1870-ben azonban kilépett a rendből és a pesti egyetem *bölcseleti karára* iratkozott be. 1873-ban középiskolai tanári, 1875-ben pedig *bölcseletdoktori (bölcsésztudor) oklevelet* nyert, azaz egyetemi doktori fokozatot szerzett. Mennyiségtan, természettan tanár és főgimnáziumra képesített tornatanító lett.

1873-ban az akkor megnyílt somorjai polgári iskolában folytatta tanári pályáját. 1874 és 1876 között már a jászberényi főgimnáziumban tanított természettant, mennyiségtant, mennyiségtani földrajzot, csillagászati földrajzot tanított, 1874/75-ös tanévben a VII. osztály főnöke volt.

A természettan szertár őre lett, 1875/76-os tanévben pedig tanácskozmányi jegyző volt.

A város életébe is bekapcsolódott. Az 1874/75-es tanévben a gimnázium egy theodolitot és csillagászati órát kapott Scopián Sándortól, a *tan és nevelésügy nemeslelkű barátjától.* Láng István ezek segítségével pontosan meghatározta Jászberény délvonalát. A meghatározás után, *„a helyi közép idő mindennap déli 12 órakor a gymnasium csengetyüjén három kondítással jeleztetik s a toronyóra e szerint szabályoztatik."* – olvasható az 1875-ös gimnáziumi értesítőben.

Az 1874-ben létrehozott városi felolvasó társaság első ülésén a *légköri villanyosságról tartott felolvasást, kísérletekkel világosítva meg az elméleti előadást. Beszélt először a zivatarról, mennydörgés, villámlásról előállítva gyakorlatilag is az utóbbiakat, előadta ezeknek rövid tudományos történetét, elsorolta azon óvszereket, melyek megmenthetnek benünket az ezek elleni életveszélyektől.* – írta a Jász-Kunság című helyi újság 1874. december 16-i száma. A helyi Korcsolyázó Egylet tagja volt.

1876-ban a temesvári állami főreáliskolába pályázott, 10 pályázó közül ő kapta meg az állást, ettől kezdve ott tanított. 1877 decemberében a torna tanításával bízták meg és ezt a feladatot 1894. január 1-ig, azaz tizenhat és fél évig látta el. Tornaegylet vezetőjeként egyik aláírója volt 1879-ben a temesvári tornaklubbal megkötött szerződésnek.

Felesége Lehotzky Ida költő, írónő, aki 1851. január 1-jén született Kecskeméten, 1915-ben Temesváron hunyt el. A Temesvári Lapokba és a Délmagyarországi Lapokba cikkeket írt. 1882-ben Tört szívek című kétkötetes társadalmi regényét és *Hulló csillagok* címmel verseit Temesváron adták ki.

Láng István termékeny író volt. Cikkei jelentek meg az Országos középiskolai Tanáregyesület Közlönyében, a Délmagyarországi Természettudományi Társulat Füzeteiben, a Magyarországi Tornatanítók Egyesületének Közlönyében és több fővárosi s vidéki hírlapban. A Heti Posta 1868-ban elbeszélését jelentette meg.

Az *1874-i VIII. t. c.* a régi mértékek használatát 1876-tól tiltotta Magyarországon, új mértékrendszert vezettek be. A Jász-Kunság című jászberényi lap 1875. február 21-i számában ezzel kapcsolatban olvasható: *A bekövetkező*

(folytatás a 6. oldalon)

(folytatás az 5. oldalról)
mérték változásra városunkban már a legfontosabb lépés megtétetett, hogy közönségünk az új mértékekben tökéletes tájékozást nyerhessen. A lehetséges zavar kikerülése végett Láng István főgimnáziumi tanár 3 ívre terjedő munkát bocsátott sajtó alá.
Ebben feladványokkal segítette az olvasni tudó egyéneket.

A Lehel Kürt című újságban 1876-ban *Mozaik* című cikksorozat és *Nemo* aláírással több elbeszélése jelent meg.

A jászberényi római katholikus Főgimnazium 1873/74. évi Értesítőjébe magas színvonalú értekezést írt *A képzetes számok mennyiségtana* címmel, A temesvári főreáliskola Értesítőjében, 1881-ben *A testgyakorlásról* jelent meg írása.

Nyomtatásban megjelent más munkái:

Delejesség és villamosság, Pest, 1872.

A nehézkedés általános törvényének lehozása. A bölcsészettudori fok elnyeréséhez a budapesti egyetem bölcs karához nyújtotta be ezt a dolgozatot. Budapest, 1875.

A képzetes számok elmélete. Jászberény 1877.

Elemző betűszámtan a főreáltanodák VII. osztálya számára. Temesvár, 1877.

A felsőbb mennyiségtan alapelemei, magánhasználatra. Temesvár 1879.

A testgyakorlás haszna és módszere. Temesvár, 1881.

Az égi testek mozgásáról. Temesvár

Életének későbbi szakaszáról nem találtam adatokat.

Ormay Sándor világi rendes tanár 1855. április 2-án született Alsó-Kubinban (Árva vármegye). Középiskolába Selmecbányán – itt édesapja gimnáziumi tanár volt – és Besztercebányán járt. 1871-ben érettségizett. 1871-74-ig a budapesti egyetemen természettudományokat tanult. 1874-ben a leíró természettudományokból, 1875-ben természettanból nyert tanári oklevelet.

1874-ben a jászberényi főgimnáziumnál kezdte tanári működését, természettant, vegytant, természetrajzot, németet tanított. A természetrajzi szertár őre volt.

1875 decemberétől Nagyszebenbe helyezték. 1890-ig volt rendes tanár a nagyszebeni állami főgimnáziumban. Nagyszebeni tanárként 1888/89-es tanévben a beregszászi reáliskola megszervezésével bízták meg. 1890. jún. 21-től áthelyezték a beregszászi állami reáliskolához és megbízták az intézet vezetésével. 1891. augusztus 26-án rendes igazgatónak nevezték ki. 1895. szept. 20. saját kérésére az egri állami reáliskolához (a mai Dobó István Gimnázium) helyezték, az iskola igazgatója lett egy évig, majd a budapesti VIII. ker. állam főgimnázium tanára volt. Budapesten a VIII. kerületben a Csepreghy u.1. szám alatt laktak.

A magyar királyi természettudományi társulat rendes tagja volt. 1938-ban halt meg.

Felesége dezséri Rudnyánszky Etelka (1854-ben született), aki 1908-ban létrehozta a dezseri Rudnyánszky Antónia Alapítványt, melynek célja a Zsitvaapátin született gyermekek ellátása téli ruhával.

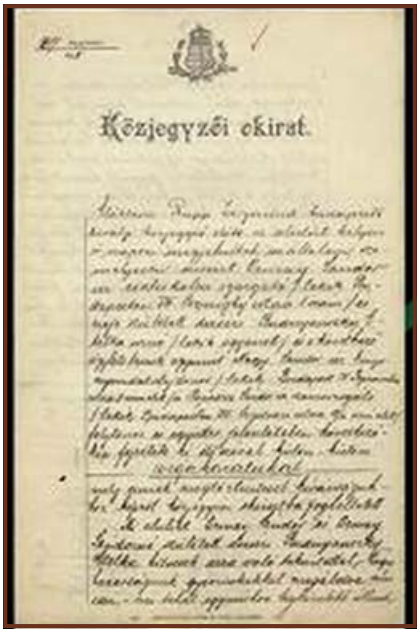
Közjegyzői okirat.

Ormay Sándor végrendelete

1898-ban végrendeletet (1.) készíttetett Rupp Zsigmond közjegyzővel, s ugyanakkor meghatalmazást a következőknek: dezséri Rudnyánszky Antónia(2.), Ormay Sándorné dezséri Rudnyánszky Etelka (3.)

Jászberényi munkássága alatt a tanórák megtartása mellett értekezéseket írt, ismeretterjesztő előadást tartott. 1874 decemberében kezdte működését egy felolvasó társaság, melyet Golenich Károly gimnáziumi tanár hozott létre. Ennek 1875. február 14-i ülésén Ormay Sándor *A földkéreg előállásának története faunisticus szempontból kísérve az ember megjelenéséig* címmel tartott nagy érdeklődéssel kísért felolvasást.

Az 1874/75-ös gimnáziumi évkönyvben *Az élet a természet háztartásában* címmel jelent meg értekezése, ami a 19. század természet- és környezetvédelmi ismereteinek egyfajta összefoglalója. *„Az élet mivolta számos erőnek összműködésében leli megfejtését, melyek egyéni életünk fejlődése s fenntartása céljából a minket környező s különleges erőinkre folytonosan ható általános természet- és életbefolyásoknak közepette összhangzólag működnek. …A külvilág kiegészíti a szerves életet s közlekedik vele oly formán, mint a szerves tagok közlekednek egymással."* – olvasható

Közjegyzői okirat.

Rudnyánszky Antónia meghatalmazása

a bevezetőben. Majd elemzi a növények, állatok, az ember és a szervetlen környezet kapcsolatát. Jól érthető történések, példák segítségével mutat rá, hogy a Föld felszínét alkotó levegő, víz és kőzetburok, a fény, a hőmérséklet és a Földet benépesítő élővilág kölcsönösen hat egymásra, közöttük anyagforgalom játszódik le. 15 oldalas írásban szó kerül arról: *„Az ember a többi állatnak rokona ugyan, de szellemi erejének tulsulya miatt egyszersmind a legfőbb… Hatalmánál fogva életét változatossá s összhangzóvá teheti, a mennyiben a hasznos növényeket s állatokat nemesbíti és védelmezi, a gyomot és a nem szelídíthető állatokat pedig korlátok közé szorítja. Az előhaladó míveltségnek már több állat lett áldozatává."*

1868. június 21-én Jászberényt földrengés rázta meg. Ormay Sándor *Az 1868. évi földrengés Jászberényben* címmel megbízásra készített erről összeállítást. Az összeállítás 1875-ben megjelent a Mathematika és természettudományi közleményekben (XIII. 3.).

Fáradhatatlan természetbúvár volt, kutatásainak eredménye:

Adatok Erdély bogárfaunájához, Nagy-Szeben 1888 (Reisenberger Adolf nyomdája),

Újabb adatok Erdély bogárfaunájához, 1890, (Ferenczy István tanártársával együtt. Latin és magyar címmel és szöveggel).

Coleoptera nova e Transsilvania 1888. In: Wiener Entomologische Zeitung 165-168. Gymnasiumi láz Beregszászon. A beregszászi középiskola kérdése iránt érdeklődőknek figyelmébe ajánlva. Beregszász, 1894

Közjegyzői okirat.

Rudnyánszky Etelka meghatalmazása

Czeizler Nándor orvostudor, helyettes tanár, 1875 decemberétől Ormay Sándor helyett természetrajzot, természettant, vegytant, németet tanított. A VI. osztály főnöke volt. A természetrajzi szertár felelős feladatát is ellátta. Az 1876-77-es tanévben már nem szerepel a tanári karban.

Hodobay József (1853-1881) helyettes kezdő tanár, aki 1876-tól Jászberényben a mennyiségtan, mennyiségtani földrajz tanára volt. Az előzőeken kívül természettant, vegytant is tanított. Okleveles gyorsíró tanító, főgimnáziumra képesített tornatanár volt.

Az 1878/79-es tanévben a II. osztály főnöke volt. A mennyiségtant a II-VIII., a vegytant a VI. osztályban tanította. Ezen kívül ő tanította a kezdőket *gyorsirászatra*. Minden tanévben a tanultak alkalmazására nagyszámú iskolai és házi dolgozatot íratott mennyiségtanból. Az 1879/80-as tanévben, a VII. osztályban, ahol osztályfőnök volt, például a mennyiségtani iskolai írásbelik száma 16 volt. *Ezek közül 4 a másod- és felsőbbfoku egyenletekre, 4 a szám- és mértani haladványokra, 3 a kamatszámolásra, 5 a mértani testek felmérésére vonatkozott.*

A tanórai munka mellett a természettani szertár őrének, a tanári tanácskozmányok jegyzői feladatát is ellátta.

Több alkalommal ajánlott fel jutalmat, pl. a földrajzban mutatott *szép előmenetelért.*

A város életében is tevékenyen vett részt. A helyi Iparos Segédek Társulatánál népszerű előadásokat tartott csillagászatból, vegytanból, természettanból. A helyi tűzoltó egyesület főtornásza volt. A jászkun tanegylet és a Középiskolai Tanáregylet rendes tagjaként aktívan részt vett a munkájukban.

III.

AZ 1868. ÉVI

FÖLDRENGÉS JÁSZBERÉNYBEN.

EGYBEÁLLÍTOTTA ORMAY SÁNDOR GYMNÁZIUMI TANÁR.

Általán ismert tény, hogy a Jászság — mintegy szíve hazánknak — gyakori színhelye a kisebb-nagyobb földrengéseknek. Ezek statisztikai összeállítása némi valószínűséggel a város levéltárában foglalt adatokból volna eszközölhető; de a földrengések kiterjedése és természete még ekkor is kívánni valót hagyna fenn, a mennyiben komoly tanulmányozás tárgyát tudtommal nem képezik. Az alább leirandó 1868. évi földrengésről az akademia pontos és kimerítő adatok közlésére kérte fel a kerületek közönségét, de ugy látszik, — semminemü adatok birtokába nem juthatott. Dr. Szabó József ur felszólitása folytán főképen ezen körülmény ösztönöz az érintett földrengésnek tökéletesebb ismertetésére.

Jászberény lakossága 1868. évi junius 21-én reggeli 6 óra 20 perczkor oly nagymérvü földrengés által riasztatott fel, minőre még a legöregebbek sem emlékeztek. Az általa befoglalt tér sugara 4 mérföld, a renges tartama 4 — 5 másodperez, természete hullámos és határozottan déli irányu. Központja Jászberény és Jászapáthi közt telelő. Érezték Jákóhalmán (6K), Mihályteleken (8), Jászapáthin (6K) nagy mértékben, Kisér (6), Heves (6K), Dósa (6) és Ároktalán (6) községekben kisebb mértékben, Nagy-Kátán (5V) kevesbé.*)

A rengést megelőző zugás szélvihartoz hasonlitott s első

*) A helységek nevei mellett zárjelben lévő világ Jászberényre — mint központra — vonatkoztatvák.

Az összeállítás bevezető oldala

1881. március 2-án 28 éves korában véget ért szépreményű élete. Az év gimnáziumi értesítőjében a következőképpen emlékeznek meg róla: *„Ez iskolai év II. időszakában a halál tanári testületünk egy szorgalmas és szeretett tagját, Hodobay József urat a mennyiség- és természettan rendes tanárát ragadá el. Kinek halála a mily váratlan, ép oly fájdalmas volt kartársaira és az egész város művelt közösségére mely közbecsülésének imposans megjelenésével adott kifejezést.”*

Morvay Ráfael (Morvay (Jakubchich) Ráfael Rudolf), a Morvay nevet valószínűleg Morvaország után választotta. Premontrei rendi szerzetes, lelkész, főgimnáziumi rendes tanár, a classica phylológia tanára.

1838. ápr. 5-én született Freybergben (Morvaország). 1858. szeptember 8-án lépett a rendbe, fogadalmat 1862. szeptember 21-én tett. 1864. szeptember 12-én szentelték pappá.

Az ő tanári pályája is több intézményhez kötődik. 1865-ben a rozsnyói gimnázium tanára volt, 1866-ban theologiai tanár Jászón, 1867. I. félévében tanár Kassán, a II. félévében Rozsnyón tanított, 1868-ban a rendfőnök actuariusa (jegyzője) volt, 1870-ben már a nyelvészeti osztály tanára Nagyváradon, s 1876-ig tanított ott.

A jászberényi iskolai tevékenysége 1876-ban kezdődött. Tanított természetrajzot, latin, görög és német nyelvet. Már az első, az 1876/77-es tanévben az V. osztály főnöke lett. Görög és német nyelvet az V., latin nyelvet a II. osztályban tanított, míg természetrajzot az V. és a VI. osztályban. Mai szemmel nagyon érdekesnek találom például az V. osztályos természetrajz órák feldolgozott anyagát. A téli időszakban ásványtannal foglalkoztak, *„főtekintettel az ásványok vegytulajdonaira és előfordulási helyeire. Terméselemek, mireny(arzén)- és kénvegyek, halvany(klór)vegyek, folyany (fluor)- és éleny(oxigén)vegyek, szerves vegyek. A nyári időszakban növénytan. Növényszövet és élettan. Részletes idom- és rendszertan. A növények meghatározása„* volt a megtanítandó anyag.

Az 1878/79-es tanévtől a tanári *tanácskozmányok* jegyzői feladatát is ellátta. Tagja volt a Középiskolai Tanáregyletnek.

A tanítás mellett értekezések írásával is segítette a nevelést, oktatást. 1875-ben a rozsnyói főgymnasium értesítőjében *Vindicatio rhapsodiae X-ae Iliadis Homeri et comparatio eiusdem libri cum libro Aeneidis IX-o quo ad internum et externum ad invicem poeticum valorem* címmel jelent meg cikke.

A nyilvános nevelés előnyeiről című nevelészeti értekezése a jászberényi gymnasium 1878-as értesítőjében olvasható. Kifejti véleményét a 19. században jelenlévő magánoktatás és az iskolai keretek között történő oktatás közötti különbségről. Véleménye szerint az iskolai nevelésnek jóval nagyobb a hatása a gyerekek személyiségének, jellemének kialakításában. Bár az iskolai nevelésnek is megvannak az árnyoldalai. *(folytatás a 8. oldalon)*

(folytatás a 7. oldalról)

Seneca híres mondatával indítja az értekezést: *Non scholae, sed vitae discimus.* Vagyis nem az iskolának, az életnek tanulunk. Néhány az érvei közül: *„Mindazon hatásoknál, miket a nyilvános nevelés eszközöl, főtényező-je és eszközlő hatalma az, hogy együtt (tömegesen) neveltetnek. Ez az iskola szellemi tanműködésében már emelkedik érvényre, és ébresztőleg, buzdítólag hat az ifju szellemekre. Tudjuk az együttes menés egyenlő léptekkel, a mozgás ütemszerűsége, a gyöngébb erőket is magával vonja…*

Elismerés, tetszés, dicsérés, jutalmazás ideje és módja szerint alkalmazva, a gyermeknél tevékeny talajra találnak. Hasonló hatással bír a nyilvános megintés és büntetés.

…szorgalmas és derék tanulók, kik a többiek vetélyszenvét fölébresztik, az élénk tanszellemre, és a tudományokbani előhaladásra nagy befolyással vannak."

A nyelv aesthetikája című munkáját 1874-ben Nagyváradon adták ki.

Hat évet töltött a jászberényi gimnáziumban, ahonnan 1882. március 2-án a testben, lélekben megtört tanár a jászói conventbe tért vissza. Erről a következők olvashatók az 1881/82-es tanévi értesítőben: *„…beállott betegsége folytán sajnálatunk mellett … távozott: Morvay Ráfael, a class. ph. rendes tanára.*" 1888. december 18-án Jászón hunyt el.. (Jászó (szlovákul Jasov, németül Jossau) község Szlovákiában a Kassai kerület Kassa-vidéki járásában Kassától 22 km-re nyugatra, a Kassai-medence délnyugati részén, a Bódva partján hosszan elnyúlva fekszik, az 548-as és 550-es utak kereszteződésénél.)

Baranyi Balázs (1852. 02. 4. – 1926. 11. 01.) a mennyiségtan és természettan tanára, okleveles gyorsírás- és okleveles tornatanító, természettant, vegytant, mennyiségtant, mennyiségtani földrajzot, gyorsírást, tornát tanított 1876 és 1911 között.

Jászberényben született és Jászberényben hunyt el. Családjáról Bathó Edit múzeumigazgató kutatása alapján sokat megtudhatunk, bár itt csak töredékét ismertetem.

Szülei: Bakacsi Baranyi Péter (1817) és Bóta Erzsébet (1820), akik Jászberényben, 1838. február 7-én kötöttek házasságot. A család ekkor Lajosmizsén lakott, és felvette a Bakacsi ragadványnevet.

Kilenc gyermekük közül Balázs a hatodik, ő megmaradt a Baranyi családnévnél.

A jászberényi főgimnáziumban érettségizett, s az egyetem elvégzése után 1876. augusztus 25-én itt, volt iskolájában kezdődött tanári pályája helyettes tanárként.

Az 1878/79-es tanév első félévében a boszniai hadjáratban vett részt, csak a második félévben kezdte el a tanítást. 1881-ben nevezték ki rendes tanárnak. Az 1883/84-es tanévben helyettes igazgató volt, ezt a feladatát is dicséretes buzgalommal és lelkiismeretességgel látta el. A 34 év alatt több osztály osztályfőnöke volt.

Nagyon komoly ismeretanyagot kaptak tőle a tanulók. Lássuk bizonyítékként az 1891/92-s tanév természettan anyagát. A hetedik osztályban, heti 4 órában: *A mozgások nemei és törvényei. Az erők összetétele és szétbontása. Az erők nyomatéka és redukálása. A tömeg középpontja. Forgó mozgás, tehetetlenségi nyomaték és a tömegek redukálása. A gépek egyensulyi viszonyai. A szilárd testek deformátiója, ruganyosság, erősség. Az ütközés, a mozgás akadályai. A folyadékok egyensulyi és mozgási viszonyai. Archimedes elve, uszás, sűrűség, hajcsövességi tünemények. A gázok egyensulyi és mozgási törvényei, légnyomás. Hangtan. A hang keletkezése, erőssége s magassága. A hullámok keletkezése, terjedése, találkozása és visszaverődése. A hang terjedési sebessége, hangszerek. A fény terjedési és visszaverődési viszonyai. Fénytörés és fényszóródás, színképelemzés. A szem és a látás. Nagyítók és messzelátók.*

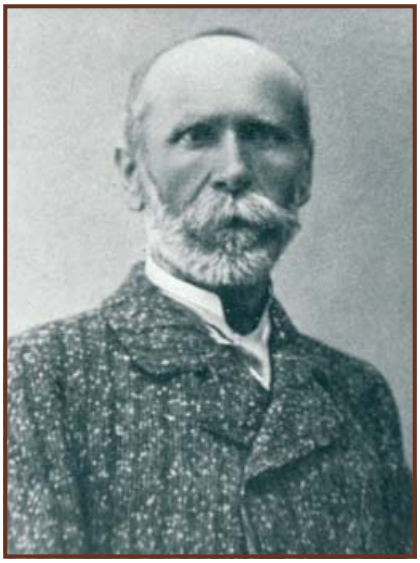

Baranyi Balázs

A fény elmélete, fénytalálkozás és fénysarkítás. Kettős-törés.

VIII. osztályban heti 4 órában: *A meleg és az anyag szerkezete. A mágnesség és az elektromosság. A kosmografia elemei. Szemléltetésül a megfelelő kísérletek.*

Törekedett arra, hogy a tanulók kellőképpen elsajátítsák a tantárgyi anyagokat, ezért például havonta mennyiségtanból megíratott egy dolgozatot.

A 19. század végén fontosnak tartották a testi nevelés és a játék kapcsolatát, amit főleg szabad téren képzeltek el. Jászberényben is elkezdődtek a nyári tornatér munkálatai az 1890/91-es tanévben. A tervek elkészítéséhez *fáradhatatlanul dolgozott… súlyos méréseken és felvételeken* Baranyi Balázs, majd felügyelte alatt jól haladt a munka. Május elsejére teljesen készen volt a tornatér. Később tanártársával, Németh Kelemennel együtt a liget (tornatér) ültetvényeinek szaporítását, gondozását is végezték.

1890/91-től évente országos tornaversenyekre vitte a tanítványait. A kötelező év végi tornavizsgák a háromfős vizsgabizottságának állandó tagja volt.

1900/01-től a minisztérium megbízta az I.-II. osztályosok keddi illetve III.-IV. osztályosok csütörtöki köteles (kötelező) játékdélutánjainak megtartásával. Ilyeneket játszottak: *Fogócska, Féltek a munkától, Fali duplex, Körróta, Rejtő róta, Hívogató, Hol a három, Fogoly, Kötekedő, Csalogató, Kapós, Sintéres, Labdahajsza, Füleslabda.*

Az I. világháború miatt az *iskola nagyszámu tanárt nélkülözni levén kénytelen, a tanítás meg sem indulhatott volna, minthogy az összes mathematikus-fizikus tanáraink hiányoztak, ha Baranyi Balázs és Németh Kelemen főgimnáziumunk nyugalmazott tanárai hazafiságból és szivességből nem vállalkoztak volna a tanításra az 1914/15-ös és az 1917/18-as tanévekben* – olvasható a tanévi értesítőben.

Szívesen merült bele a matematika és fizika kérdéseinek tanulmányozásába. Az 1884/85. évi értesítőben *A láncszabály előadása a III. osztályban* című cikkében az iskola módszertani értekezletén megtartott előadását írja le, amely lényegében egy témakör tanításának részletes kidolgozása a módszertani elvek feltüntetésével. Azt tartotta, egyszerűbb feladatok után *„következhetnek a különféle bonyolultabb feladatok, melyeket egyes tanulók részben a táblán, részben a helyükön saját füzeteikben*

dolgoznak ki." El akarta érni, hogy az egyes feladatok megoldásában az osztály minden tanulója közreműködjék, együtt dolgozzon.

Munkatársa volt a Középiskolai Matematikai Lapok első évfolyamainak. Az 1892/93, az 1893/94. az 1894/95. és az 1896/97. évi érettségi feladatait mintaképpen leközölték.

Eötvös Loránd, aki az egyetemen tanára volt, a miniszterségéről lemondva az 1895/96-os tanév kezdete *előtt megszervezte hazánkban az első tanártovábbképzési tanfolyamot a fizika tanárok számára.* A résztvevőkről fénykép készült, melyet 1969-ben Balyi Károly Ferenc premontrei szerzetes

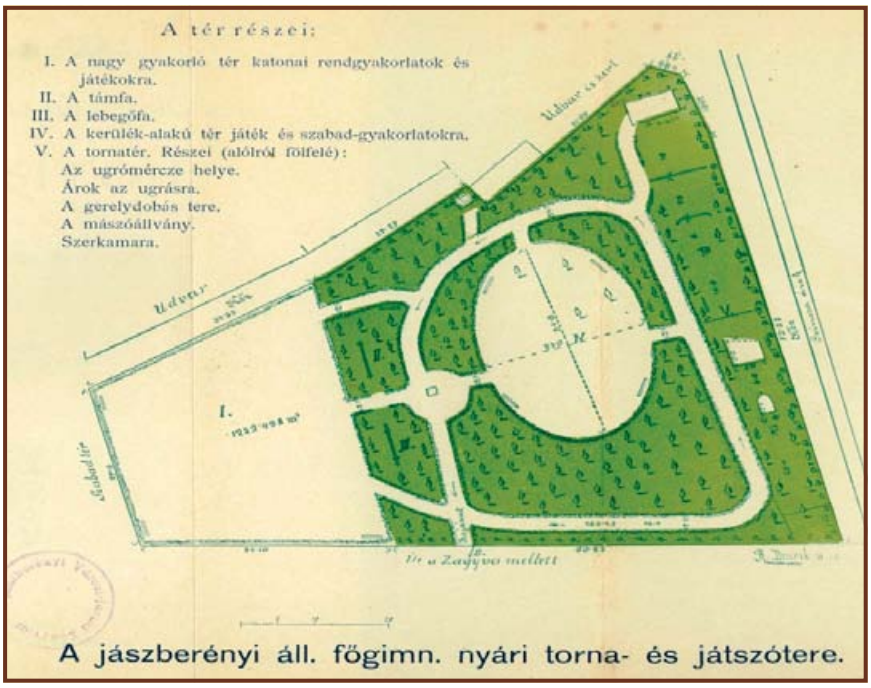

A jászberényi áll. főgimn. nyári torna- és játszótere.

talált meg, s megpróbálta azonosítani a résztvevőket, röviden jellemezte is őket. Például a következőt írta: *Baranyi Balázs (1852-1926) életét Jászberényben a fizika szertárban élte le, összegyűjtött könyveit a gimnáziumra hagyta.*

Kezdettől fogva részt vett az iskola tanórán kívüli munkájában. A természettan és vegytan szertár illetve a tornaszertár őre volt és több éven át a tanári könyvtár felelőse is. Kezdő tanárként a tanári tanácskozások másodjegyzője feladatát is ellátta. Több alkalommal s ingyen tartott gyorsíró órákat, ha az iskolának nem volt rá pénze. A Gabelsberger-Markovics gyorsíró kör tanárelnöke volt 1903 és 1906 között.

Baranyi Balázs számtalan közéleti szerepet vállalt a város életében, megyei és országos szervezetekben. Tagja volt a főgimnáziumi tanbizottságnak, a helybeli állami népiskolák gondnokságának. A római katolikus iskolaszék világi elnöke, az iparos tanonciskola felügyelő bizottságának és az óvodák bizottságának elnöke volt.

Az Erzsébet kórház és a városi villanyvilágítást ellenőrző bizottság tagja, később a kórház felügyelő bizottságának elnöke. A jászberényi dologház felügyelő bizottságának és a lakbérleti bizottságának tagja. A Jászsági Hitelintézet és Takarékpénztár felügyelő bizottságának elnöke. Jászberény város képviselőtestületének virilis tagja.

Az I. világháború alatt a VKE városi választmánya számvizsgáló bizottságának elnöke, majd ellenőre volt. A jászberényi Korcsolyázó Egyesület tiszteletbeli tagjának választotta.

Jász-Nagykun-Szolnok megye törvényhatósági bizottságának tagja, a helyi magyar királyi törvényszék állandó szakértője volt. Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületnek (EMKE) és a budapesti lelencház egyesületnek is tagja volt. A királyi természettudományi, matematika és fizikai társulat, a budapesti gyorsíró egyesület, a katolikus tanáregyesület rendes tagjaként vett részt a munkájukban.

A Riszner-féle helyi nyilvános nőnevelő intézetben természettan és mennyiségtan órákat adott. A helyi Iparos Segédek Társulatában számtan és népszerű természettani előadásokat tartott.

Nagyon szerette a természetet és a könyveket. Könyvei angol, német, francia és magyar nyelvűek voltak, matematika, fizika, kémia, lélektan, neveléstudomány, torna és mezőgazdasági témájúak. Értékes könyvtárát – 380 kötetet 2669 Pengő 6 fillér értékben – az iskolára hagyta.

1911. február 27-én, 59 éves korában nősült meg. A felesége az 51 éves, özvegy Papp Gergelyné Sipos Julianna lett. Baranyi Balázsné a jászberényi Stefánia Szövetség elnöknője volt, ilyen minőségében többször szerepelt a helyi újságokban. A Jász Hírlap 1920. november 20-i száma tudósított arról, hogy Baranyi Balázsné Pedlow kapitányt, az Amerikai Vöröskereszt képviselőjét köszöntötte, aki az Anya és Csecsemővédő programhoz, az Anya és Csecsemővédő Intézet jászberényi létrehozásához nyújtott segítséget. 1922. május 22-én gróf Apponyi Albert országgyűlési képviselő jelen volt a jászberényi Stefánia Szövetség díszgyűlésén, akit Baranyi Balázsné a tőle megszokott poetikus szavakkal üdvözölt. A következővel zárta beszédét: „*A magyar gyermek a magyarkert virága, mint ápolni kell és ápolni fognak.*" – írta a Jász Hírlap

Baranyi Balázs 34 év után, 1911 áprilisától nyugdíjba vonult. A hírneves tanártól és egy évig dicséretes buzgalmú és lelkiismeretes igazgatótól, az 1910/11. tanévi főgimnáziumi értesítőben többek között a következő szavakkal búcsúztak tanártársai: „*Amidőn Kedves Kartárs Úr a becsületesen teljesített munka felemelő tudatával elhagyja hivatalos működésének színterét, őszintén kívánjuk, hogy tevékeny életének további folyamatában találja meg a jól kiérdemelt nyugalmat, élvezze fáradságának gyümölcseit; bennünket pedig tartson meg abban a barátságban, amelyet a magunk részéről teljes szívvel viszonzunk.*

Szaktárgyainak kiváló művelője, tudós fő volt, aki tudásával világhírű fizikusunk, Eötvös Loránd elismerését is kivívta a maga számára. A fizikaszertár második otthona volt és számos megmaradt feljegyzése adja képét annak a gondos munkásságnak, melyet a laboratóriumban folytatott. Mint tanár az ifjuságnak igazi jóakarója volt, ridegnek látszó szive tanulói iránt érzett meleg szeretettel volt tele." – írta róla az 1926/27-es tanév értesítőjében az iskola igazgatója.

A tanár-diák erős kötődést két esemény is bizonyítja. 1910. június 29-én,

(folytatás a 10. oldalon)

(folytatás a 9. oldalról)
az 1885-ben érettségizettek, 25 éves találkozójukon, egykori tanáraik iránti hálájuk jeléül osztályfőnökük nevére, Baranyi Balázs Alapítványt hoztak létre, amit a mennyiségtanban és a természettanban legjobb előmenetelt tanúsított VIII. osztályos tanulónak ítéltek oda. Az alapítvány tőkéje 500 korona volt.

1924/25-ös iskolai év utolsó előtti napján családiasan bensőséges ünnepséget szerveztek a három évtizeddel korábban érettségizett öregdiákok. Lerótták a *tanítványi hála adóját még egyetlen élő tanáruk előtt, s elhunyt tanáraik emlékeit kegyelettel megtisztelték.* Az egyetlen élő tanáruk Baranyi Balázs volt, aki *„elfáradt testtel, de látható, őszinte örömmel engedett volt tanítványai meghívásának, résztvett az ünnepély utáni banketten, hol a tanár számára ritkán kijutó diákhála sok, nemes megnyilvánulásának volt részese.*

1926. november elsején, Mindenszentek napján hosszú szenvedés után visszaadta lelkét Teremtőjének. Tanártársa – egykori tanítványa – Gergely Adolf búcsúzó írásában, ami olvasható a gimnáziumi értesítőben, többek között az alábbiakat írta: *Szilárd alapokon nyugodott a jelleme, tiszta, erkölcsi törvények irányították cselekedetét, mintahogy a nagy mindenség járását is törvények szabályozzák. Nem hordta magasan a fejét, nem alázkodott meg, független tanár volt, igaz, tiszta lélek. Minden cselekedete – még utolsó óráiban is – egy józan, harmonikus egészet alkotó világos gondolkodású lélek megnyilvánulása.*"

Melkovics Antal 1877-től helyettes tanár, természetrajzot, természettant, vegytant, számtant, földrajzot tanított. Okleveles tornatanító volt.

Az 1877/78-as tanévben hat osztályban is tanította a természetrajzot vagy a természettant. A IV. osztály főnöke volt. A vegytani és a terménytani szertár, majd természetrajzi szertár őre lett. 1877-ben a tanévi alakuló gyűlésen Hodobay Józseffel együtt megválasztották *tanácskozmányi* jegyzőnek.

Az 1895-ös tanártovábbképző tanfolyam résztvevői. Az első álló sor jobbról a 4. Baranyi Balázs

Tagja volt a városi múzeumi bizottságnak, az Országos Középiskolai Tanáregyletnek. Az 1881/82-es tanévben már nem szerepel a neve a Tanári testület címszó alatt, de nem derül ki merre vitt tovább az útja.

A 100 év, melynek kicsi, szinte porszemnyi részét szerettem volna megismerni, s tovább adni, a történelem viharaiban sok mindent elvesztett. A töredékekből a benne élők sikerei, kudarcai megláthatók, s példát, utat kell, hogy jelentsenek a ma élők számára. Így a tanároknak is ismerniük kell – amennyire lehetséges – elődeik tevékenységét, emberi mivoltát, hogy kialakíthassák saját pedagógusi arculatukat. Írásom ezen részében is szerettem volna bemutatni, hogy a jászberényi gimnázium tanárai tudós tanárok voltak, akik tudásuk átadása mellett törődtek tanórán kívül is a tanítványaikkal, s emberi magatartásuk példamutató, követésre méltó volt. Igyekeztek ráébreszteni a diákjaikat arra, amit Selye János a stresszkutatás atyja a 20. században így fogalmazott meg: *„Ahhoz, hogy az életnek értelme és iránya legyen, tartós eltökéltségre van szükség, egy távoli célra, amely felé törekedhetünk… az embernek a végső célja, hogy kifejezze önmagát, kifejezze oly teljesen, amennyire csak szándékainak megfelelően lehetséges."*

Források:

Dr. Suba Györgyné:
Ciprusság – Virágszál, Isten országának munkásai Jászberényben, Jászok Egyesülete, KÉSZ jászberényi csoportja, Nagyboldogasszony Főplébánia Jászberény, 2015

Kiss Endre királyi tanító:
Érdemkoszorú…… Trattner-Károlyi nyomtatása Pesten, 1837

Dr. Kántor Sándorné:
Tudós matematikatanárok Hajdú, Szabolcs és Szolnok megye középiskoláiban (1850-1948) Debrecen 1986

Matematikát, fizikát oktató tudós és nevezetes tanárok Hajdú, Szabolcs és Szolnok megye középiskoláiban (1850-1948) Kiadó: A Debreceni Akadémiai Bizottság

Sugárné Koncsek Aranka:
Jász történelmi arcképcsarnok Jászsági Füzetek 32. A Jász Múzeumért Kulturális Alapítvány kiadványa, Második, bővített kiadás, Jászberény 2003

Sugárné Koncsek Aranka:
Jászberény temetői, Jászsági Füzetek 39. A Jász Múzeumért Kulturális Alapítvány kiadványa, Jászberény 2006

A jászberényi gimnázium évkönyvei 1852/53, 1854/55, 1857/58, 1869/70, 1874/75 és 1925/26 közöttiek

KissEndre
http://corvina.kre.hu:8080/phd/Jaszkun_Kerulet_tisztikara_es_tarsadalmi_kotodese1745-1876_11_01.pdf
http://mek.oszk.hu/03600/03630/html

http://vfek.vfmk.hu/00000113/16_01fej.htm

Bálint István
http://archivum.ferencesek.hu/index.php?modul=dokumentumok&ut=I.%20Enchiridion/02%20Irodalmi%20t%E1j%E9koztat%F3&behiv=40%20Ferences%20szerzetesek.htm

Láng István
http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/index.htm

Baranyi Balázs
http://hosokvoltak.blog.hu/2011/12/06/fogimnaziumok_jaszbereny

http://fizikaiszemle.hu/archivum/fsz9110/rgy9110.html
http://mek.oszk.hu/07200/07238/07238.pdf

Pap József
http://adattar.vmmi.org/fejezetek/634/03_tanarok_adatai.pdf

Morvay Rafael
http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/m/m16839.htm

Ormay Sándor
http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/index.htm

http://www.seismology.hu/index.php/hu/szeizmicitas/a-mult-nagy-rengesei/47-jaszbereny-1868-junius-21-m-4-9-imax-7

http://real-j.mtak.hu/4490/1/MatematikaiTermTudKozlemenyek_13.pdf

https://archives.hungaricana.hu/hu/lear/Kozjegyzoi/341202/?list=eyJxdWVyeSI6ICJEQj0oXCJLT1pKRUdZWk9JXCIpIn0

Jászkunság
1869-1875 évek közötti számai

Jászkun polgár
1874 évi számai

Jász Hírlap
1921-1926 évi számai

Csörgő Terézia
nyugalmazott biológia-kémia
szakos tanár

Fülöpszállásiak a Noszlopy Gáspár–féle összeesküvésben

Történelmi ismereteinkben méltatlanul hanyagolt, elfeledett nemzeti hőseink, mártírjaink emléke szunnyad a levéltárak mélyén, nehezen elérhető adatok, könyvek, cikkek rejtekében.

Adhat e többet egy ember, minthogy legértékesebb kincsét, az életét helyezi nemzete szabadságának oltárára?

Noszlopy Gáspár 1853-ig folytatta a harcot az elnyomó Habsburg hatalom ellen, akkor is, amikor a szabadság már szinte elérhetetlen messzeségbe távolodott.

Noszlopy Gáspár

Fülöpszállási 19. századi atyafiak életútját kutatva került napfényre a tény, hogy ez a rendíthetetlen hazafi Fülöpszálláson szervezkedett itteni barátai segítségével Ferenc József rémuralmának megfékezése érdekében.

Noszlopy Gáspár életútja 1820. augusztus 27-én kezdődött a Somogy vármegyei Vrácsikon, egy ősi, hazafias szellemű középbirtokos családban. Középiskoláit Csurgón, Kaposváron, felső iskoláit Pesten és Pápán végezte. Jogi diplomát szerzett.

Az 1848-as forradalom a Marcali járásban szolgabírói hivatalában érte. Kossuth Lajos és a forradalom feltétlen híveként Jellasics támadásának hírére nemzetőröket, önkéntes honvédokat toborzott. 18000 fős tömeg előtt adta ki a jelszót: *„Egy csepp vérig, a halálig mindent."*

1848. szeptember 26-án csapataival részt vett Jellasics kiűzésében. 14 császári katonát levágtak, 118-at elfogtak. A zsákmány 242 ló, 95 hadiszekér, sok fegyver. Ez a nap volt a honvédség megalakulásának napja. Seregével a Perczel Mór vezette hadtesthez csatlakozott.

1849-ben Kossuth Lajos Somogy és Tolna vármegye kormánybiztosává és katonai parancsnokává nevezte ki. Végigharcolta a szabadságharcot, Veszprémben tartózkodott, amikor a Világosi fegyverletétel híre megérkezett.

Noszlopy nem tette le a fegyvert, nem adta fel a reményt. Kossuth nevével proklamációkat ragasztott szerte az országban, hogy fenntartsa az új forradalom reményét, és folyamatosan szervezkedett. A Békési tanyavilágban bujdosott, de 1850. április 1-jén, Tiszabőn egy árulás folytán elfogták.

A Pesti Újépület börtönéből a biztos halálos ítélet elől romantikus, klasszikus módszerrel megszökött. Bakonyi és Mátrai bujdosás után az Alföldre ment. Itt értesült, hogy 1852. május 16-án 25 társával együtt (Noszlopy Antal testvére, Pulszky Ferenc, Teleki Sándor ezredes, Rónay Jácint, Szabó Imre stb.) halálos ítélet hatálya alá került.

Cegléden felkereste Nánási Szabó Károly fülöpszállási születésű református tiszteletest, és egy ideig nála bujkált. Ferenc József pribékjei azonban nyomára jutottak, így Nánási Szabó Károly Fülöpszállásra, szülei házába menekítette. Itt találkozott egykori harcos társával, Szentpétery Imre honvéd hadnaggyal, és Pethő Ambrus hivatalnokkal. Fülöpszálláson Szabó Péter álnéven lakott, mintha a Nánási Szabó család tagja lett volna.

Hetekig tanakodtak az ellenállás lehetséges módszereiről, amikor hírt kapott a Kecskeméten szintén bujdosó bátyjától, Noszlopy Antaltól, hogy Ferenc József nem jelentős kísérettel nemsokára átutazik Kecskeméten.

Noszlopy azonnal odautazott, és Gál Józsefnél szállt meg. Szalkay Gergely egykori honvéd őrnagy lakásán titokban több kecskeméti hazafival közösen

(folytatás a 12. oldalon)

(folytatás a 11. oldalról)
dolgoztak ki nagyszerű tervet. Ennek a lényege az volt, hogy Kiskunfélegyháza és Kistelek között rajtaütnek a császári kíséreten, a katonákat levágják, a császárt pedig Kuthy Zsigmond köncsögi tanyáján addig tartják túszként, amíg az el nem ismeri az 1848-as forradalmi alkotmányt, a külföldre vitt magyar katonákat haza nem engedi, a magyar várakat pedig át nem adja a magyar honvédségnek.

Noszlopy Gáspár-emléktábla a IX. ker. Telepi u. 2/c. sz. ház falán

Volt elegendő harcra kész ember és ló a vakmerő terv végrehajtásához. Ez a fajta túlzott lelkesedés azonban hibára, és ezzel bukásra ítélte az akciót. A többség ugyanis úgy döntött, hogy huszár egyenruhában, egységes hadként hajtják végre a feladatot. Túl sokan tudtak a tervről. Nagyvonalú segítők pénzzel járultak hozzá a felszerelés elkészítéséhez. Nánási Szabó Károly 4.000 Ft-tal segítette a csapatot. Vasváry Ferenc szabómester által elkészített egyenruhákat éppen Kuthy Zsigmond köncsögi tanyájára kívánták szállítani, amikor a csapat egy részét elfogták, a felszerelést lefoglalták. Így hiúsult meg a nagy terv.

Noszlopy Gáspár kivágta magát a zsandárok gyűrűjéből, elmenekült, visszatért Fülöpszállásra, özvegy Nánási Szabó Istvánné házába. Nemsokára nyughatatlansága okán Pestre utazott, ott folytatta ellenállási tevékenységét. Szentpétery Imrét hosszú várfogságra ítélték. Hazatérte után csendbiztosként Fülöpszálláson szolgált 1887. évben bekövetkezett haláláig. Pethő Ambrust szintén várfogságra ítélték, később amnesztiával szabadult. Nánási Szabó Károly néhány hónap börtönélet után pénzbüntetéssel, (és némi korrumpálással) szabadult, és elfoglalhatta ceglédi parókiáját.

Özvegy Nánási Szabó Istvánné Bankós Zsuzsanna asszony az ítélet szerint nem tudhatta, hogy vendége Noszlopy Gáspár kőrözött „bűnöző", így büntetés alól felmentetett.

Nánási Szabó Károlyné Péteri Anna asszony sem került büntetés hatálya alá, mert nem tudták rábizonyítani, miszerint tudomása lett volna az összeesküvésről.

Ott nyugszanak valamennyien a fülöpszállási temető legmagasabb dombján.

Noszlopy Gáspár Pesten a Bástya utcai Vay-féle házban néhány gerillavezérrel szövögette az ellenállás lehetséges terveit, amikor rajtuk ütöttek. Wargha István, Podolszky rendőrfőbiztos szorgalmas ügynöke figyelte ki a társaságot, a rendőrség 14 főt letartóztatott.

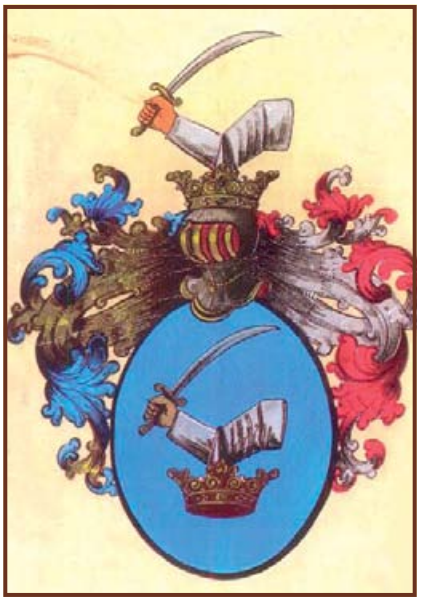
A Noszlopy család címere

Noszlopyt szörnyen megkínozták, de nem vallott senkire, szó nélkül viselte a megaláztatást.

Egy Sárközy Sámuel nevű ügyvéddel együtt Bécsbe szállították, és 1853. február 24-én Schranek hadbíró mindkettőjüket halálra ítélte. Ekkor ítélték halálra a Makk-féle „földalatti szervezkedőket", Jubál Károlyt és Andrássfy Károlyt is.

1853. március 3-án Andrássfy Károlyt – császári kegyelemből – agyonlőtték. Noszlopy Gáspárt, Lubál Károlyt és Sárközy Sámuelt az Üllői út végén felállított akasztófára nyilvánosan felakasztották.

Noszlopy Gáspár az utolsó szó jogán Dávid zsoltárából vett idézettel megátkozta a Habsburg uralkodókat:
„TAGJAI LEGYENEK SZÁMKIVETTETTEK ÉS FÖLDÖNFUTÓK."

Életét úgy végezte, ahogy négy évvel korábban megjósolta: *„ÉN A FORRADALOM EMBERE VAGYOK, S MINT ILYEN HALOK IS MEG."* Krisztusi korban, 33 évesen szabadsághőshöz méltó büszkeséggel költözött a nemzeti pantheonba.

Noszlopy Gáspár édesanyja, Noszlopy Antalné Bárány Julianna 1868. március 13-án, 80 esztendős korában halt meg. A sírkövén található feliratot önmaga fogalmazta meg:
„KÜZDENI SZENT JOGOKÉRT KÉT GRACCHUST
ADTAM A HONNAK.
BÚ KISÉRT SIROMIG, S EGY ÓHAJ;
LÉGY BOLDOG HON."

A felhasznált irodalom:

Andrássy Antal: Noszlopy Gáspár (1820-1953) Kaposvár, 1987
Andrássy Antal: Egy köznemesi család Somogyban a reformkorban, 1986
Bakonyi Zsuzsa: Noszlopy Gáspár nemzetőr őrnagy 1848-as magyar szabadsághős emlékére
Vác, 2004
Bóna Gábor: Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848-49
Budapest: Zrínyi Kiadó, 1987
Hentaller Lajos: Aki Ferencz Józsefet el akarta fogni. Függetlenség, Budapest, 1881
Hadi törvényszéki ítélet (Plakát) Pesten, 1953
Joós Ferenc: Ferencz József és az összeesküvők. Petőfi Népe, Kecskemét, 1968. aug. 7.
Emléktábla a IX. ker. Telepi u. 2/c ház falán. Budapest
Kecskeméti életrajzi lexikon. Kecskemét, 1992
A Noszlopy-féle összeesküvés. Hazánk, Történelmi Közlöny, 1886
Noszlopy Gáspár Somogy megyei kormánybiztos Baranya megyei iratai 1849. május-augusztus/szerk. Andrássy Antal. Pécs, 1973
Noszlopy Antal visszaemlékezései. Századok, 1953
Vasvári Ferenc naplója. Kecskemét, 1922. (91-94. sz.)

Székely Gábor helytörténeti kutató

JÁSZ-KUN KÖZÉLETI ARCKÉPEK
„A kiséri harangszót Szolnokon is hallom”

Dr. Nemes András a szolnoki Hetényi Géza Kórház nyugalmazott gyermekneurológus osztályvezető főorvosa apai ágon ősi jászkiséri családból származik. Csupán családjának a második világháború végén történt kényszerű helyváltoztatása miatt született 1944. augusztus 9-én Keszthelyen, felmenői zömmel jászságiak. Családjának, illetve szélesebb rokonságának tagjai közül sokan jelentős szerepet vittek hazánk közéletében és kulturális életében. Édesapja, Nemes Gerzson mérnök Szolnok Pro Urbe díjasa, alkotó formálója és kutatója volt a Tisza-völgynek. Az ő nevéhez fűződik a szolnoki Tiszaliget közcélra történő hasznosítását lehetővé tevő árvízmentesítése is. Édesanyja, Kerekes Kornélia tanárnő közeli rokonságban állt Fazekas Mihály íróval, illetve a statisztikus Fényes Elekkel, Fényes László neves újságíróval, a világhírű fizikus Fényes Imrével és Fényes Szabolcs zeneszerzővel. Szintén távolabbi rokonságához

Dr. Nemes András

számít a testőríró, Bessenyei György, a Kölcsey család, Madách Imre felesége, Fráter Erzsébet, a polihisztor Fáy András és Bölöni György – Ady barátja, valamint a korai magyar avantgárd festészet jeles képviselője, Mokry-Mészáros Dezső.

A főorvos urat életéről pályájáról kérdeztük.

Ön az egyik könyvének azt a címet adta, hogy Jász vagyok Szolnokon. Olyan fontosnak tartja a jász identitását, hogy könyvcímre kívánkozott?

Mindenképpen, még akkor is, hogy – bonyolítva a helyzetet – én Keszthelyen születtem, édesanyám szülei pedig a trianoni békediktátum miatt a felvidékről érkeztek az őket befogadó Jászságba. Nagymamám tanítónő, nagypapám pedig járásbíró lett Jászapátin, édesanyámék már a Jászságban születtek. Apai ágon ellenben tősgyökeres jásznak vallom magam is. Édesapám jászkiséri, és a családja bizonyíthatóan évszázadok óta ott élt. Redemptus gazdálkodók voltak, édesapám volt közöttük az első értelmiségi, hogy a következő nemzedék már az ő példáját követve szintén elszakadjon a földtől. Kiből orvos, kiből mérnök lett.

A Jászság köztudottan katolikus vidék, önök mégis reformátusok…

Úgy tudom, ez azért nem ment olyan egyszerűen, ahogyan most elmondta…

Igen, utánunk nyúlt a föld, az elődök öröksége. Édesapám így lett kulák az ötvenes években, s emiatt jó tanulmányi eredményeink ellenére egyikünket sem vették fel elsőre az egyetemre. Azután megszereztük a „munkás származást”, mert mindannyian elmentünk segédmunkásnak, ami végül megnyitotta előttünk a továbbtanuláshoz vezető utat. Addig is sok mindenért kárpótolt az egész életemet végig kísérő sport. A szolnoki vízilabda fénykorában én még olimpiai bajnokokkal pólózhattam együtt a Damjanich uszoda medencéjében. 1957-1963 között a Szolnoki Dózsában, ezt követően

Dr. Nemes András munkatársai körében

Jászkisér az egyetlen református település a Jászságban, a szüleim is ennek köszönhetően ismerkedtek meg egymással. Szintén protestáns anyai nagyszüleim Jászapátiról Jászkisérre jártak át a református istentiszteletekre, s ott Gócza József nagytiszteletű úr mutatta be szüleimet egymásnak.

Házasságkötésük után édesapám munkája miatt egy időre elköltöztek a Jászságból, Balatonfenyvesen éltek, majd a háború alatt jöttek vissza Jászkisérre.

Később úgy alakult a sorsuk, hogy a vízépítő mérnök édesapám hivatása miatt családunk Szolnokra költözött, én már ott jártam a gimnáziumot, a Verseghyben érettségiztem, s onnan mentem az orvosi egyetemre.

1969-ig a Szeged vízilabdacsapatában játszottam. 1963-ban országos ifjúsági bajnok voltam a balatoni távúszásban. De később is, amíg egészségi állapotom lehetővé tette, s időm is volt rá, reggel hatkor futással kezdtem a napot, így több energiával láthattam neki az előttem álló feladatoknak. Visszatérve a pályaválasztásomra, végül 1969-ben a szegedi egyetemen végeztem Cum Laude minősítéssel, és szakmai pályafutásom során négy szakorvosi képesítést szereztem. Annak, hogy gyermekorvos lett belőlem, egy családi tragédia is ösztönzője volt. Egyik testvérem igen fiatalon, hároméves korában hunyt el. Hívő református emberként tudomásul vettem az Úr akaratát, de mivel az

(folytatás a 14. oldalon)

(folytatás a 13. oldalról)
orvosi hivatást is Ő adja, így ezzel a lehetőséggel élve igyekeztem olyan tudást szerezni, hogy minél többet tehessek a beteg gyermekek gyógyításáért, életminőségének javításáért. A megyei gyermek-neurológiai szakellátás alapítójaként aktív szakmai pályafutásom alatt ezen a területen tényked tem, mint gyermek neurológus és gyermekpszichiáter.

Az előbb említette, hogy hívő református. A vallás milyen szerepet játszik az életében?

A hitet a családi otthonban oltották belém. Valamennyi felmenőm hitét gyakorló, zömében református ember volt, én is az ő útjukat járom.

A református gyülekezeti Házban

A világ dolgait, de hivatásom kihívásait is ezen a mércén keresztül szemlélem, mérlegelem. Még ma is előfordul, hogy valaki felteszi azt a kérdést, hogy egy természettudománnyal foglalkozó ember hogyan lehet hívő? Itt egy óriási tévedés és csapda van: A tudománynak ugyanis a tudatlanság és nem a hit az ellensége. A hit ellenpárja pedig a hitetlenség. A tudomány és a hit nem egymással ellentétben, hanem egymást kézen fogva járnak. Ahol az egyik véget ér, ott kezdődik a másik birodalma. A mindennapi gyakorlatban számomra a vasárnap mai napig elsősorban az istentiszteletet jelenti. Ez a rendszeres heti lelkigyakorlatunk és annyira fontos része az életünknek, hogy kihagyhatatlan számunkra. Bár az úton levőknek mindig volt némi engedménye abban, hogy ilyenkor megengedhető az időnkénti távollét az istenházától, mi gyakori utazásaink során is úgy igyekeztünk tervezni az útvonalunkat, hogy a vasárnapi istentisztelet ideje templom közelében érjen bennünket, és részt vehessünk a szertartáson.

Szakmai publikációs tevékenysége mellett mi ösztönözte Önt arra, hogy közismereti témákban is rendszeresen megnyilatkozzon?

Talán az ősök bennem tovább élő akarata, szándéka is közrejátszott ebben. A szélesebb famíliában írók, művészek, statisztikusok, képzőművészek sorakoznak. Talán láthatatlanul ők is fogták a kezem, vezették a tollam, amikor íráshoz fogtam. De volt több, ennél sokkal nyomósabb ok is. Egyrészt előttem lebegett azoknak a régi orvosoknak a példája, akire még nem nehezedett olyan súllyal a modern orvostudomány egyre inkább specializálódó, aprólékosabbá váló volta, mint a hivatásunk mai művelőire. A régi orvosok között számosan voltak, akik hivatásuk mellett biztonsággal jártak a szépirodalom útján is. Az sem megkerülhetetlen követelmény, hogy aki tanítani, gondolatokat akar közölni, annak csak a kimért, szemmel láthatóan tudományos nyelvezetű írás legyen a kenyere. Nem utolsósorban ösztönzött a gyakran méltatlanul elfeledett értékeinkre való figyelemfelhívás vágya is. Az újságcikkeimben, könyveimben ezeket igyekeztem összegyűjtve a nyilvánosság elé tárni.

Ahogy utolsó könyvemben írtam, a huszadik században egy olyan korban éltünk, ahol minden a hazugságra épült, melynek egyik jellemzője a szavak eredeti jelentésének visszafordítása. Ahogy Karinthy mondta: *„gyalázatos hazugságok megrontották a szavak becsületét, új Bábelt élünk, a fogalom pokoli zűrzavarát."* A mindent elöntő hazugságok kora után az írástudóknak magától értetődő kötelessége és szép feladata, hogy visszaadják a leírt, kimondott szó becsületét, igazi értelmét. Annak, aki hozzám hasonlóan hajlamos a régi értékek megőrzésére, számbavételére, erre az a jó eszköze, hogy a múltból előbányássza azt, ami kiállja az idők próbáját, igaznak bizonyul, s a mai kor elé tárva segítsen ebben az erkölcsi, kulturális újjáépítésben. Ezért foglalkoztam az újságcikkeimben a legszerteágazóbb témákkal, amihez a mi szűkebb pátriánk, a Jászkunság, meg a megye többi része, a megyeszékhelyjel együtt meglepően bőségesen kínálta az anyagot.

A legtöbb embernek talán fogalma sincs arról, hogy ennek a tájnak a szülöttei milyen nagymértékben járultak hozzá nem csak saját környezetük, hanem a nagyvilág gazdagabbá, jobbá tételéhez. Vegyük csupán az orvostudományt, saját szakmám területét. Tucatnyi olyan nevet találunk, akiket másutt is megsüvegelnek. A teljesség igénye nélkül: Innen származott Balogh Kálmán, az élettan, kórszövettan és a gyógyszertan professzora, Laki Kálmán világhírű biokémikus, Neuber Ernő pécsi egyetemi tanár, Tarján Imre nemzetközi hírű biofizikus, rajtuk kívül számos egyetemi tanár a világ minden részén. De más területről említhetem a szintén szolnoki Anisits Ferencet, a dízelmotor-gyártás kiváló fejlesztő mérnökét is. Szóval van kikből válogatni, ha értéket, igazodási pontokat akarunk felmutatni. A hozzám hasonló krónikásnak csupán számon kell tartani, és széles körben ismertetni kell őket.

Eddig a múltról beszéltünk. Hogyan éli mindennapjait a jelenben?

Minden ember életében elérkezik az az idő, amikor meg kell fontolnia a visszavonulás, az elcsendesedés lehetőségét. Ennek felismerése, tudomásul vétele nagyon fontos állomása egy életútnak, s gyakran nem kevés bölcsességet, lemondást kíván, hogy rájöjjünk, itt a pillanat, amikor át kell adnunk a helyünket, legalábbis a mindennapi nyilvánosságban másoknak. Vissza kell vonulnunk a magánéletbe, ott találva meg önmagunk helyét a világban. Úgy érzem, én most életemnek ezen az állomásán vagyok,

Most már teljes odaadással foglalkozhatok új „szerelmemmel": családunk anyai ága történetének kutatásával.

Isten segítségével egymásra találtunk egy másik hasonló érdeklődésű „kutatóval"a Solymáron élő Fényes Andrással, aki anyai ágon még rokonunk is, ugyanazon előneveket tudhatja magáénak mint anyai ősöm: *érendrédi, dengeleghy és csokalyi* Fényes Petronella.

Kutatások igazolják, hogy vérségi kapcsolatban állunk Hunyadi János hadvezérrel; a pozsonyi főispánnal: alsólendvai Bánffy Miklóssal. Egy csepp közös vérünk van a Szinyei-Merse, Guthy, Weér, Máriássy stb. családokkal is.

Nagyon érdekes, hogy az 1700-as évek elejéig Fényes András barátommal családunk ága közös, ezt követően válik szét a Fényes ág: Fényes György (sz.1722) és testvére Fényes László (sz.1724.) Mindketten a szolnoki Jármy család lányait vették nőül.

Az én anyai őseim Fényes László ágára vezethetők vissza.

Társszerkesztője és egyben egyik szerzője volt a megyeszékhelyről szóló ismeretek alapvető forrásának számító, 2010-ben megjelent Szolnok Könyvének.

A legszélesebb tárgykörben írt ismeretterjesztő munkái hosszú időn át jelentek meg e megyei sajtóban. E munkásságának értékes írásaiból tudomány- és sporttörténeti cikkei, esszéi, keresztyén és nemzeti értékek iránti elkötelezettséget tápláló gondolatai a *Jász vagyok Szolnokon, A kiséri harangszót Szolnokon is hallom* és *Százéves emlékeim* címmel könyv formájában is megjelentek.

Ő szerkesztette az Egy ember fontosabb, mint a világ című, Szolnok kórháztörténetét bemutató szép kötetet is. A térségünk helytörténetének feltárásában, megismertetésében meghatározó szerepet vivő Jászkunság folyóirat szerkesztőbizottságának is hosszú időn át volt tagja. Kitüntetései, elismerései:

Dr. Nemes András a pekingi utcán

Remélem, lesz a családunkban olyan, aki nem hagyja elveszni a megtalált „gyökereket", ápolja, őrzi és továbbírja a történetet.

Dr. Nemes András publikációi, elismerései:

Eddigi szakmai írásos életműve 29 tudományos közleményből, és 145, hazai és nemzetközi tudományos fórumon, kongresszuson elhangzott előadásból áll. A Progresszív betegellátás című szakkönyv gyermekneurológiai fejezetének ő a szerzője. A szakmán túli, szélesebb nyilvánosságnak is szóló irodalmi munkássága is imponáló nagyságú. és maradandó értékű.

Vidra József-díj 1995, Kálmándi Mihály-díj 1995, Országos Kisebbségi Díj 2000, Jász-Nagykun-Szolnok Megyéért Díj 2002, Laki Kálmán-díj 2005, Megyei Príma Díj 2009, Jászkisér Díszpolgára 2013.

— Tagsági viszonyok: 1997-től a Megyei Hetényi Kórház Tudományos Bizottságának elnöke. 2005-től a MTA JNSZ Megyei Tudományos Egyesület alelnöke. MOK (Magyar Orvosi Kamara) etikai bizottsági tag 1990-től.

MOK érdekvédelmi bizottsági elnök (2002—2006). Önkormányzati képviselő 2006-tól. Nyelvtudása: angol középfok, orosz és német alapfok.

Szathmáry István újságíró

Honismereti találkozó Jászdózsán

A hagyományokhoz híven 2017. március 11-én, Jászdózsán ismét megrendezték a honismereti szakkörök találkozóját.

Az ünnepség reggel 9 órakor szentmisével kezdődött, melyet Ivancsó István plébános úr mutatott be, és felajánlotta a Dósai Honismereti Szakkör élő és elhunyt tagjaiért. Ezt követően a program a Közösségi Házban folytatódott. A meghívott vendégeket Zsidei Andrásné szakkörvezető, Pócs János országgyűlési képviselő és dr. Szerencsés István polgármester köszöntötte. A kis óvodások pedig ünnepi műsorral kedveskedtek a résztvevőknek.

Ezután Hortiné dr. Bathó Edit múzeumigazgató előadása következett A jász identitás a 21. században címmel. A rendkívül érdekes előadást látványos vetített képekkel illusztrálta.

Utána Petőfi Sándor: Szülőföldem című versét Nemeczky László szakköri tag adta elő, majd a Fölszállott a páva legtechnikásabb díját elnyert Jászsági Gyermek Néptánc csoportból egy táncos pár lépett a színpadra: Szőcs Szilárd és Csomor Zoé györgyfalvi táncokat adtak elő. A műsorban fellépett a Dósai Honismereti Szakkör népdalkórusa is, akik jászsági népdalcsokorral kedveskedtek a vendégeknek, amit a közönség is velük együtt énekelt. Karvezető Seres Istvánné, citerán kísért Mészáros Péter.

A műsor zárásaként a Gyöngyösoroszi férfikórus műsorát hallhatta a közönség. A csodálatosan szép dalcsokrot nőnapi köszöntővel kezdték. A kórus a többszörösen elnyert Aranypáva díjat az elmúlt évben az Aranypáva nagydíjjal egészítette ki. Karvezetőjük Vasas Gábor, citerán kísért Simonyi László.

A műsor után Csikós Miklós regnáló jászkapitány és felesége, Bollla János emeritus jászkapitány és felesége, Bollók György emeritus jászkapitány és felesége, Palotainé Szabó Éva, az óvoda és bölcsőde vezetője, Fodor István Ferenc, a jászjákóhalmi Horváth Péter Honismereti Szakkör vezetője, Macsi Sándor, az Ágóiak Baráti Egyesületének vezetője, Benedek József, a jászkiséri Honismereti Egyesület vezetője, Barta István, a Jászapáti Vándorfy János Honismereti Szakkör vezetője köszöntötte a Dósai Szakkör tagjait.

A rendezvény asztali áldással és finom ebéddel zárult.

Zsidei Andrásné szakkörvezető

KÉPES RIPORT
A Jászkun Redemptio jászberényi ünnepségéről

A hagyományokhoz híven ebben az évben is a Jászkun Kerület egykori székvárosában, Jászberényben tartották a Jászkun Redemptio hármas kerületi megemlékezését. Május 6-án délután a Nagyboldogasszony Főtemplomban ünnepi szentmisével kezdődött az emlékezés, majd a Déryné Rendezvényházban díszünnepséggel folytatódott. A jeles alkalomra most is Jászberénybe érkeztek a Jászság, a Nagykunság és a Kiskunság kapitányai, polgármesterei és civil szervezeteinek képviselői, illetve meghívott vendégként az Egri Fertálymesterek küldöttsége is.

Az ünnepség a Jászkürt behozatalával kezdődött, majd a Magyar és a Jász Himnusz eléneklése után dr. Bartha Júlia tolmácsolásában hallhattuk a Kun Miatyánkot. Ünnepi köszöntőt mondott Csikós Miklós regnáló jászkapitány, dr. Szabó Tamás Jászberény Város polgármestere, Pócs János, a Jászság országgyűlési képviselője és Borbás Ferenc jászkun főkapitány. Dr. Farkas Kristóf Vince történész ünnepi előadásában a jászkapitányokról szólt.

Az ünnepség fényét emelte Bánfi Ferenc énekes és a Lehel Vezér Gimnázium Férfikarának műsora. Az ünnepségen most is átadásra került A Jászkunság Hagyományőrzéséért Díj. A koszorúzás után a megemlékezés a Lehel Filmszínházban egy látványos gálaműsorral ért véget, amelyen a 2016-os Fölszállott a páva televíziós néptánc és népzenei verseny jászsági résztvevői, győztesei szerepeltek.

Borbás Ferenc jászkun főkapitány, Smuta Zsolt emeritus nagykunkapitány, dr. Bálint György kiskunkapitány, dr. Szabó Tamás polgármester, Pócs János országgyűlési képviselő, Csikós Miklós jászkapitány *Fotó: Bíró János*

Koszorúzás a Jász-emlékműnél *Fotó: Bíró János*

Dr. Farkas Kristóf Vince történész
Fotó: Bíró János

Az Egri Fertálymesterek küldöttsége, Csikós Miklós jászkapitány és a Jász Lovas Bandérium huszárai a Jász-emlékmű előtt *Fotó: Bíró János*

Dr. Bartha Júlia etnográfus
Fotó: Bíró János

Horváth Áron cimbalmos, kategória győztes (Jászfényszaru) *Forrás: Médiaklikk*

Bánfi Ferenc énekes
Fotó: Bíró János

A Jászfényszarui Gyermek Táncegyüttes
nagy sikerrel szerepelt az elődöntőben *Forrás: Médiaklikk*

Makula Zoltán szólótáncos (Jászberény)
Forrás: Médiaklikk

A Jászsági Gyermek Táncegyüttes
a legtechnikásabb együttes díját nyerte el *Forrás: Médiaklikk*

Átadták a Jászkunság hagyományőrzéséért díjakat

2017. május 6-án a Jászkun Redemptio 272. évfordulója tiszteletére Jászberényben rendezett emlékünnepségben negyedik alkalommal adták át a jász-, nagykun- és kiskunkapitányok által alapított Jászkunság hagyományőrzéséért díjakat. A kapitányok javaslatára mind három kerületből olyan személyek kaphatják meg a díjat, akik kiemelkedően sokat tesznek a Jászság, a Nagykunság és a Kiskunság hagyományőrzéséért. Ebben az évben Varga Istvánné Fajszi Mária ny. pedagógus, helytörténeti kutató, (Fülöpszállás), Ruzicska Ferenc újságíró (Karcag) és Besenyi Vendel helytörténeti kutató (Jászberény) vehette át a jeles elismerést.

Varga Istvánné Fajszi Mária
ny. pedagógus, helytörténeti kutató

Fülöpszálláson született, törzsökös kunnak vallja magát, mivel nemcsak édesapja, de nagyapja, sőt dédapja is fülöpszállási kun volt. Szülőfalujában végezte általános iskolai tanulmányait, és Kunszentmiklóson, a Damjanich János Gimnáziumban érettségizett. A Kecskeméti Óvónőképző Intézetben óvónői, majd Szegeden a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán magyar nyelv és irodalom, valamint történelemtanári diplomát szerzett. Egy továbbképzésen került kapcsolatba a honismereti kutatással, s ettől kezdve elkötelezte magát új hobbijának.

Kutatómunkájában állandó segítője és társa a férje volt, akivel sok hosszú órát töltöttek a levéltári anyagok válogatásával, másolásával, rendszerezésével. Közben tanított. Először a Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézetben tíz évig, majd ennek megszűnése után az általános iskolában magyar nyelv és irodalmat, illetve kedvenc tantárgyát, a történelmet, Fülöpszálláson 25 éven át. Tanári munkája során mindig nagy gondot fordított a helytörténeti ismeretek oktatására. Gyűjtésre sarkallta tanítványait is. Rengeteg kirándulást, kerékpártúrát szervezett, s a tanult témakörökhöz élményszerűen kapcsolta a látnivalókat.

Örömmel, hittel és lelkesedéssel tanított, nevelt, oktatott. Emellett folyamatosan képezte magát. A tanítás mellett felkutatta a fülöpszállási iskolai oktatás kétszáz éves történetét, a református egyház és temploma históriáját, a templom harangjainak hányatott sorsát, Fülöpszállás kialakulását, létrejöttét és nevének eredetét. Ezek eredményéről előadásokon számolt be, illetve publikálta. Aktív pedagógus pályájának utolsó öt évét Kecskeméten, a Tóth László Általános Iskolában töltötte, ahol továbbra is folytatta a honismeret oktatását.

Borbás Ferenc jászkun főkapitány és Varga Istvánné Fajszi Mária Fotó: Bíró János

Több írása megjelent a Honismeretben, a jász és kun települések honismereti lapjában, a Redemptioban, a Múzeumőrben, a Fülöpszállási Újságban, és a Régiónaplóban.

Tagja a Történelemtanárok Egyletének, a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak. Tagja és rendszeres előadója a Mozgáskorlátozottak Bács-Kiskun Megyei Egyesülete Fülöpszállási Csoportjának és a Tegyünk Fülöpszállásért Egyesületnek. Munkája elismeréseként 1996-ban Miniszteri Dicséretben részesült.

Ma már nyugdíjas, de a helytörténeti kutatást továbbra is nagy szorgalommal és kitartással végzi. Készül Fülöpszállás 1945 utáni történetének megírására.

Ruzicska Ferenc
újságíró, helytörténeti kutató

Ruzicska Ferenc 1961. június 6-án született Budapesten. Szülei visszatértek édesanyja szülővárosába, és Berekfürdőn telepedtek le. Az általános iskolát Berekfürdőn végezte, de érettségit a karcagi Gábor Áron Gimnáziumban szerzett 1979-ben. Ezt követően a karcagi Városi Könyvtár munkatársa, a helytörténeti gyűjteményének felelőse, majd a Györffy István Nagykun Múzeum történész munkatársa lett. Munkáihoz Körmendi Lajos írótól, dr. Bellon Tibor néprajzkutatótól, dr. Bartha Júlia turkológustól, dr. Fazekas Mihály néprajzkutatótól, dr. Szabó Lajos történésztől és dr. Tóth Albert ökológustól kapott támogatást és bíztatást.

A múzeumi munka után a Karcagi Hírmondó szerkesztő újságírója volt, de történészi munkáját, levéltári kutatásait tovább folytatta. A levéltári kutatásokra épülő helytörténeti dolgozatai a 18-19. századi Karcag, a Nagykunság történeti mélyfúrásai. Ma nincs rajta kívül olyan kutató, aki részleteiben nála jobban ismerné a Nagykunság múltját.

Ruzicska Ferenc újságíró · Fotó: I. F.

Jelenleg a karcagi református egyház alkalmazottja.

Elek György néven publikál. Tanulmányai a Jászkunságban, a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Levéltár Évkönyveiben, a Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyveiben, az Erdészettörténeti Közleményekben és a Honismeretben jelennek meg.

Igen termékeny szerző, 1994 óta 10 könyve, több tucat tudományos cikke és közel 4000 publicisztikai írása jelent meg.

Munkáját számos díjjal: Jász-Nagykun-Szolnok megye Közművelődési díjával, Berekfürdő emlékéremmel, a Nagykun Kapitányok Illéssy-díjával, Kováts Mihály emlékéremmel ismerték el.

(Ruzicska Ferenc betegsége miatt nem tudott az ünnepségen személyesen megjelenni, ezért nevében dr. Bartha Júlia néprajzkutató vette át a díjat.)

Besenyi Vendel helytörténeti kutató

Jászberényben született 1942. április 28-án.Gyermekkorát Jászboldogházán töltötte, csak 1973-ban költözött Jászberénybe, s azóta is a városban él. A Lehel Vezér Gimnázium elvégzése után a szarvasi Mezőgazdasági Technikumban, majd a gödöllői Agrártudományi Egyetemen folytatta tanulmányait. Okleveles agrármérnökként a jászboldogházi, a jászjákóhalmi téeszekben dolgozott. 2002-ben a jászberényi Kossuth Termelőszövetkezetből ment nyugdíjba.

Besenyi Vendel helytörténeti kutató
Fotó: Bíró János

Már középiskolás korában elkötelezte magát a helytörténettel, a néprajzzal, s ezt a kedvtelését mind a mai napig fáradhatatlanul űzi. Rendszeresen kutat, cikkeket, tanulmányokat ír, és előadásokat tart.

Kutatásai sorában kiemelt helyet foglal el a Jászság helytörténete, katonai hagyománya és egyháztörténete. Elévülhetetlen érdeme a jászberényi római katolikus anyakönyvek mutatórendszerének elkészítése, amely ebben a formában egyedülálló Magyarországon, és komoly segítséget nyújt a családkutatásokhoz.

Kiváló ismerője az 1848-49-es szabadságharc, a Nagy Háború, a II. világháború és 1956 jászsági eseményeinek. Kitartó szorgalommal gyűjtötte össze Jászberény I. világháborús áldozatainak névsorát, amellyel ez idáig még adós volt az utókor.

Az Ő kezdeményezésére készíttette el Jászberény városa a II. Rákóczi Ferenc emléktábláját, amely a nagy fejedelem jászsági látogatásainak állít emléket, valamint Szele Gábor a jászberényi születésű egri püspök emléktábláját.

Besenyi Vendel Jászberény és a Jászság közismert és köztiszteletben álló helytörténeti kutatója, aki évek óta segíti a Jász Múzeum munkáját, elkötelezett városvédő, a Jász Múzeumért Alapítvány kurátora, a Szentkúti Plébánia Egyházi képviselőtestületi tagja, a KÉSZ Jászberényi Szervezetének alapítója, és országos küldötte,valamint a Nagy Imre Társaság Jászberény Csoportjának elnöke. Tagja a Jászberényi Gazdakörnek, a Fegyveres Erők Nyugállományú szervezetének, a Jászboldogháziak Baráti Körének és a Jászok Egyesületének.

Besenyi Vendel eddigi helytörténeti munkásságával kitörölhetetlenül beírta nevét Jászberény és a Jászság" aranykönyvébe." Munkáját Jászberény városa 2002-ben Pro Urbe Jászberény díjjal ismerte el.

JÁSZSÁGI FESTŐK
Vágó trilógia 3. rész
„Posalaiosok"

Így hívták Pósa Lajos híres asztaltársaságát, amelynek Vágó Pál a neves jász festő és Tarnay Alajos jászberényi születésű zeneszerző is oszlopos tagjai voltak.

A Pósa-asztal – ahogy a korabeli sajtó hívta – mindvégig egy *„korcsmai asztaltársaság"* volt. Állandó találkozó helyük a VII. kerület Kerepesi úton

Pósa Lajos

(mai Rákóczi út) az Orient szálló volt, akkori Népszínházzal szemben.

Ki is volt Pósa Lajos, akit az irodalomkedvelők jól ismernek, de az átlagember talán kevésbé ismeri.

A történeti Gömör vármegye Rimaszombat – Tornalja – Rimaszécs háromszög alkotta települések közepén található Nemesradnót-on született

Hotel Orient szálloda (Pósa asztaltársaság találkozóhelye)

A Pósa-asztal a millennium idején kiváló művészekből álló baráti társaság volt. Közel másfél évtizeden keresztül a magyar irodalom és a magyar művészet jelentős, sőt egyik legjelentősebb találkája volt. Fénykora körülbelül öt évig tartott: 1895-től 1900-ig.

1850. április 9-én. A népes Pósa család még I. Lipót király idejében – aki 1655-1705 között volt Magyarország uralkodója – nemességi oklevelet szerzett.

(folytatás a 20. oldalon)

(folytatás a 19. oldalról)

A család két ágra szakadt, a felső (kis) Pósa és az alsó (nagy) Pósa családra. Ez utóbbiból származik a népszerű költő, akire nemcsak családja, szülőfaluja, hanem az egész vármegye is büszkén tekintett.

Tanulmányainak útja szülőfalujából Rimaszombatba, majd Sárospatakra vezetett. Édesanyja papnak szánta, de ő az irodalomhoz vonzódott. Hőn szeretett édesanyját semmiképpen nem akarta megbántani. Az irodalomhoz való vonzódása olyan erősnek bizonyult, hogy a szülői akarat ellenére is otthagyta Patakot és Pestre ment. A pesti egyetemen elvégezte a tanári szakot, de csak egy rövid ideig tanított. Hamarosan pályát módosított, újságíró lett. 1881-ben Mikszáth ajánlására meghívták Szegedre, ahol a Szegedi Naplónál újságíró lett. Később a szegedi színházi társulat titkári feladatát látta el, de az újságírással ezután sem hagyott fel. Főleg versei voltak közkedveltek. Ezekből mintegy nyolcszázat(!) megzenésítettek a korszak muzsikusai. Szegeden a régi híres Hungáriában már ott is kialakult Pósa Lajos körül egy baráti társaság. Tagja volt *„a palóc”* író Mikszáth Kálmán, Gárdonyi Géza és *„a méregkotyvasztó gyógyszerészből íróvá vedlett”* Tömörkényi István. A két Móra is akkor bontogatta szárnyait – írta a helyi sajtó.

Dankó Pista kottájának címlapja

Pósa első nagy felfedezettje a dalköltő cigánymuzsikus, mindenki Dankó Pistája volt. *„A legtöbb Pósa verset Dankó Pista zenésítette meg, aki kortársa volt. Mikszáth Kálmán volt az, aki arra ösztökélte Pósát, hogy foglalkozzon a gyermekirodalommal is.”*

Ennek hatására 1882-ben még Szegeden elindította a „Jó Barát” címmel egy gyermeklapot. Időközben visszaköltözött Budapestre.

1889-ben kezdte meg Singer és Wolfner kiadók felkérésére *„Az Én Újságom”* című gyermeklap szerkesztését. Pósa munkássága egyedülálló volt a maga korában. A nótaszövegek mellett a gyermekirodalom terén is kifejtett tevékenysége hozott számára elévülhetetlen sikereket.

1900-ban Monoron házasságot kötött Andrássy Anna Lídia költőnővel. Közös gyermekük nem született, de feleségének első házasságából származó leányát saját nevére vette és sajátjaként nevelte.

Kik voltak a híres baráti asztaltársaság tagjai, a „posalaiosok”?

Aki csak valamit is számított az akkori Pesten, az a Pósa asztalnál megtalálható volt. Súlyt kapott és patinát ez az érdekes alakulat, mellette eltörpültek a hasonló baráti tömörülések. *„Gyakran, csaknem estéről-estére fölkereste az asztalt Rákosi Viktor, Andreánszky Jenő, Bársony István, Kemechey Jenő, Bródy Sándor, Tábori Róbert, Salamon Ödön, Bródy Ernő, Faragó Jenő, Sebők Zsigmond, Ambrus Zoltán. Ritkábban Beöthy László, Kiss József, Herczeg Ferenc, Endrődi Sándor, Márkus Miska, Horváth Gyula, Szabó Endre, Csajthay Ferenc, Berczik Árpád, Rákosi Jenő, Vértessy Gyula, Dingha Béla, Sziklay János, Gyökössy Endre és Evva Lajos, a Népszínház akkori igazgatója.”*

A híres Pósa-asztalt nem övezte az irodalmi társaság dicsfénye, akadémiai jelleget sem kapott, de mindig derű és jókedv uralkodott a fehér asztalnál. Magyarországnak ez egy boldog időszaka volt, a Millennium alkotó éveiben. *„Nem akadt olyan társadalmi esemény, művészeti irodalmi alkotás, amelynek terve nem itt csiszolódott, érett, nemesedett: míg meg nem valósult”* – írta a Budapesti Hírlap egy 1939-es vasárnapi melléklete. A társaság ötletgazdagsága nélkül Vágó Pál sohasem festette volna meg a *Szegedi árvíz* festményét. Itt vitatkoztak Csók István készülő Báthory Erzsébet festményéről és Zala György *Budai honvéd* szobráról.

Volt egy Mikszáth-asztaltársaság is, de hiába szervezkedett. A *„nagy palóc toborzója”* csak egy-egy alkalomra tudta csak összeterelni a híveit. Egy alkalommal legyintett Mikszáth: *„Hiába na, nincsen bennem szervező erő”*. Konflisba ült és ő is elhajtatott az Orientbe. Mert hatalom és tekintély volt már a Pósa-asztal. Mikszáth szavával élve ”vetekedett egy irodalmi társaság súlyával.”

De hol kezdődött Vágó és Pósa barátsága? Hogyan került be Vágó Pál, ebbe a híres asztaltársaságba?

A festők és a szobrászok nagyon szerettek ebbe a társaságába járni. Feszty Árpád rendszeresen ott mulatta ki magát. Ő hozta magával a baráti körébe tartozó Vágó Pált. Olyan jelentős szobrászok is az asztaltársaság állandó tagjai voltak – akiket a többiek közönségesen csak kőfaragóknak hívtak. Fadrusz János, akinek leghíresebb alkotása a Kolozsvárott álló Mátyás király szobor. Zala György 23 köztéri szobrot készített. Róna József legismertebb alkotása Savoyai Jenő lovas szobra a Budai Várban.

Lőrinczi György neves újságíró volt az „íródeákja” a baráti körnek. Ő írta a Pósa asztal című rövid kis novellát. A következő emlékezetes sorokat ebből vettük: *„Az ezredéves kiállítás egyik fényes pavilonjában, derűs nyári éjszakán hárman üldögéltünk egyszer, 1896 nyarán: Pósa Lajos, a költő, Vágó Pál, a nagy magyar festő, meg én. Gyönyörködtünk a Fontaine lumenesé-ben (tündér kútban), a százféle muzsikában, mely*

Az Én Újságom c. képes gyermeklap részlete

A Jó Barát c. gyermeklap részlete

szinte ringatott. … Mindent, amit mondottunk, hosszú hallgatás és töprenkedés követett. Akkor is volt elég töprengeni valója a magyar költőnek. Egyszer csak Vágó Pál szelíden megfogta a Pósa kezét.

– Barátom, ki tudja, lesz-e többet alkalmam, ezt a mostanit hát nem mulasztom el, hogy megköszönjem neked a szüleim házát. – Nekem! – nevetett Pósa, azt hívén, hogy a piktor szokása szerint valami tréfára készül. De a Vágó különben szatirikus vonásokkal barázdált fekete magyar feje nagyon komoly volt. – Igen, neked. Életem egy rossz pillanatában elhatároztam, hogy végképp elhagyom a szülőfalumat, Jászapátit, s eladom az anyám házát és Pestre költözködőm. Tudod, az én fajtám, a jászság, vagyonos nép. Akadt a házra vevő akármennyi s az alkut meg is kötöttük. A szerződés, fiskális kacskaringókkal megszerkesztve, már ott feküdt előttünk az asztalon, a vevő már alá is írta, s magam is tollat kerestem… Akkor hozták az újságomat a postáról. Belepillantok s megakad a szemem a te verseden: „El ne add az ősi házat, El ne add az ősi telket, Hol a csűrön késő őszig Gólyamadár kelepelget." Vágónak elakadt a szava s a szeme könnybe lábadt. – Nem adtad el… – segítettem neki befejezni. A festő hálásan szorította meg a Pósa kezét. S csak egy szót felelt, azt is reszkető hangon. – Nem.

Idézzünk fel legalább két versszakot az előbb említett Pósa Lajos ismert híres verséből, **Anyám intése** címmel.

„El ne add az ősi házat,
El ne add az ősi telket,
Hol a csűrön késő őszig
Gólyamadár kelepelget.

Ha elfáradsz a világban:
Gyere haza megpihenni,
Az öreg fák árnyékában
Szép időkre emlékezni."

Térjünk még vissza röviden a baráti társaságra. Furfangos, íratlan törvényekkel kormányozták. Az új tagok felvétele szavazással történt. *„Tagja lehetett minden magyar úr, de megkívánták mindenkitől – hogy ha már nem űzi – legalább szeresse az irodalmat és a művészetet."* Az új tagjelöltnek vizsgáznia kellett. *„.. a bort feltétlenül szeretnie kellett és olyan kérdésekkel szorították sarokba a jelentkezőt, hogy az zavarában inkább kirendelt egy veder bort, csakhogy mentesüljön az inkvizíciós kérdésektől"*. Édes-bájos humor vonta be a társaság minden tevékenységét. A nagyképűséget száműzték innen, mert csak így kaphatott olyan páratlan népszerűséget és letagadhatatlan tekintélyt. *„Az asztalnál mindenki közkatona volt, a nemzet napszámosai, barátok és egymás istápolói."*

A neves jászberényi művész Tarnay Alajos zeneszerző és zongoraművész is tagja volt a Pósa társaságnak. Az asztaltársaságba újonnan belépőknek mindig valami nagyon különleges feladatot kellett megoldani. Tarnay egy virtuóz zongoradarab eljátszásával teljesítette a *felvételit.* A már többször említett újságíró Lőrinczy György így ír a jászberényi zongoraművészről: *„Tarnay Alajos, a kis Lojzi, ez a nyughatatlan vérű, gyerekarcú, kedves és nagy zongoraművész, aki mindenkit szeretett és dédelgetett, mintha az Asztal gyermeke volna."*

Mai életünkben az élet minden területén elvesztek ezek a nagy baráti társaságok.

Források:

http://www.gardonyigeza.hu/baratai/posa-asztal/

http://felvidek.ma/2015/06/posa-lajos-es-herman-otto-igaz-baratsaganak-a-tortenete-i/

Lőrinczy György: A Pósa asztal (Anekdoták, visszaemlékezések.) Bp. 1922. Singer és Wolfner. 136 l.

Budapesti Közlöny, 1898. június (32. évfolyam, 125-148. szám)1898-06-24 / 144. szám

Fővárosi Lapok 1895. április (90-118. szám)1895-04-19 / 107. szám

http://www.ilyenisvoltbudapest.hu/ilyen-is-volt/hetedik-kerulet-erzsebetvaros/item/hotel-orient

http://felvidek.ma/2015/06/posa-lajos-es-herman-otto-igaz-baratsaganak-a-tortenete-i/

Metykó Béla
helytörténeti kutató

A kis kácsák színeváltozása

Labi bácsi a nap nagy részében a falhoz volt támasztva a Giza korcsmában, vagy a Lila Kuckóban. Azért éppen ezen a két helyen, mert körülbelül a kettő között lakott félúton, aztán nem akarta, hagy valamelyiknek a vezetője netán megsértődjön, hogy csak a másikba jár. Ha Labi bácsi mellé lehuppant valaki, s megkérdezte, hogy kérhet-e neki egy kisfröccsöt, azt mondta az öreg, hogy nem keverem! Miért, hát mit ivott eddig? Nagyfröccsöt! Utána mesélni kezdett, valahogy úgy, mint H. Kovács úr a Moldova könyvben.

Misztikus események történtek hajdan a nagyapó udvarában, az asztaltárs lerágta a körmét az izgalomtól, amikor hallgatta a kis kácsák színeváltozásának históriáját. Tán még földöntúli lényekre is gyanakodott a titokzatos elszíneződések ügyében.

Történt pedig, hogy Labi nagymama annak idején misztikus eseményre figyelt fel a baromfiudvarban. Néhány kis kácsa sárga pihéje barnára váltott. Sok kis vízi madárka élt az udvarban, hiszen a közelben volt a Tarna, úszkálhattak is kedvükre. Labi nagymama próbálta megfejteni, hogy milyen betegség ütötte fel a fejét, aggódva figyelte az állományt. Hosszú évtizedes tapasztalatai alatt nem találkozott hasonló tünettel, nem beszélve róla, hogy az állatkák úgy vedeltek, mint a pinty. Nem látszott rajtuk, hogy betegek lennének. Ám a titokzatos kór nemhogy visszaszorult volna, hanem inkább újabb madárkákat fertőzött meg. Egyre többen barnultak meg s valami máshonnét ismert szagot is lehetett rajtuk érezni, a régebbiek meg mintha kezdtek volna megkopni. Étvágy rendben, még csak hasmenés sem jelentkezett, ha meg előjöttek a Tarnából, akkor kifejezetten sárgábbnak tűntek.

Labi nagymama tán még ma is törné a fejét, ha egyszer nem hall riadt hápogást a ganajdomb felől, ahová az istállóból hordta ki a trágyát Labi nagypapa. Hát mit nem lát! Az öreg – nem lévén klozet az udvarban, szokása szerint lekuporodott a ganajdomb mellé és nagy dolga végeztével elkapott egy kis kácsát az ott sertepertélők közül, és kitörölte vele a fenekét. Na, megtörtént a nagy lebukás! Nem is tette ki az ablakba, amit kapott!

– Vén gazember, itt idegeskedek az állataim miatt, kend meg velük törli a seggit! Oszt még lapít is, amikor sopánkodok, hogy mi történt velük!

Így történt, hogy Labi nagypapa kénytelen volt visszatérni a jól bevált kukoricacsutkához, merthogy újság nem járt nekik, meg különben is félt volna írástudomány hiányában, hogy a nagy A betű megszúrja a fenekét. Ja! A csutkát meg természetesen vissza kellett akasztani a szögre, mert nem pazarlunk!

Durbints ságor

EMLÉKEINK SUBLÓTJÁBÓL
valki Zytás István magyar királyi főhadnagy visszaemlékezései az 1929 és 1937 közötti jászberényi szolgálati éveire – 5. rész

A szigeti Gondűző vendéglőben történtekről

Visszatérve Jászberénybe (Tiszaroffról) elmondom sebesülésem történetét, melynek színhelye a szigeti vendéglő. Május utolsó szombatján vagyunk, az idő rendkívül kellemes, majdnem meleg. Este 10 körül megyünk haza Szilivel Olgyayéktól. A bungalow-t üresen találjuk. Egyik fiú sincs otthon. Nyomban kimegyünk a Főtérre abban a reményben, hogy majd csak találunk valakit, ugyanis vacsora után az úri közönség itt végzi egészségügyi sétáját 10-11 óráig, és közben élvezi a cigányzenét, amely a Lehelből kihallatszik a térre. Egy padon árválkodva találjuk Tarnay Ferit, zászlóaljunk segédtisztjét, aki lehetőleg kerüli az idegen társaságot, mert egy kissé nagyot hall. Melléje telepedünk, szemléljük a sétálókat és élvezzük a kellemes estét. Nem tudom, kinek támadt az ötlete, hogy menjünk ki a szigetre, üldögéljünk ott a fák alatt, és közben igyunk meg egy pohár sört, de kimentünk. Az egy pohárból több krigli lett, majd a mind jobban hűvösödő levegő bekényszerít a fák alól a terembe, ahol nagy társaság élvezi cigányzenét. Két óra felé már hordóval hozzák a sört és iszik boldog-boldogtalan, nem keveset a cigányok is. Tarnay Feri a „Könnyü lovasság"- nál tart, és ez azt bizonyítja, hogy már túl van a kezdet nehézségein. Néhány pohár sör után már régen áttértem a konyakra és három óra felé már túl vagyok a szalonspiccen. Jókedvűen bokázom és énekelek a cigány előtt az *„Ég a kunyhó, ropog a nád, szorítsd hozzád azt a barnát"*, noha se barna, se szőke nincs közel-távolban, csak a füstös romák. Egyszer csak karon fog a vendéglős, és kér, hogy menjek már ki, és hozzam be a két urat; mármint Tarnay Ferit és Percs Szilit, mert szét fogják szedni a disznóólat. A disznóól – a tornácos folyosó végén, az épület mögött van, de igen rozoga állapotban lehetett, mert mire kiérek, már csak a romjai vannak meg. A három malac pedig valahol a sötétben hancúrozik a sziget bokrai alatt. A két legény jön is befelé engedelmesen – végig a folyosón. Miközben énekelek, nekik – háttal előre – és ütögetem a taktust a falon. Nyilván, nem vettem észre a sötétben, hogy egy ablak is van a falban. A lépés pedig úgy jött ki, hogy egy taktus az ablakra került, mely betört és összevágta a tenyeremet. Nem tulajdonítok a sebesülésnek semmi jelentőséget sem. Bekötözöm a kezemet a zsebkendőmmel és folytatjuk a mulatozást. A vendéglős úgy látszik, hogy nem annyira nyugodt, mint mi és elküldi az egyik pincért – dr. Tóth Lajosért, a zászlóalj-orvosért. Meg is érkezik Lajos úgy négy óra után szörnyen mérgesen, mert akkortájt született meg első gyerekük, és a kevésbé tapintatos pincér – nyilván felzavarta az egész családot. Lelkiállapota egyáltalán nem zavar egyikünket sem, annyira nem, hogy miután elintézi a kezemet – őt is bevonjuk a mulatságba. Olyan sikerrel, hogy amikor 6 órakor hazaindulok, a három barátomat ott hagyom a vendéglőben, ahogyan jóízűen alszanak egy asztalon. Ilyen kilengések is előfordultak hébe-hóba, melynek híre eljutott – ki tudja, hogy milyen úton – anyuka fülébe is. Gyanítom, mert levelében gyöngéd célzásokat tesz az éjszakázások káros voltára, nem különben figyelmeztet az asszonyokkal való barátkozás veszélyére. Ez a célzás már félreérthetetlenül Szabó Karcsi feleségére, a kellemes Kondra Gizellára vonatkozik, akivel nyáron teniszezek, télen korcsolyázok, és együtt vagyunk, amikor csak lehetséges. A figyelmeztetés teljesen felesleges, mert magamtól is roppant óvatos vagyok a tisztes nőkkel szemben. Teljesen gyanú felett állok, mert egyrészt Karcsi mindannyiunk igen jó barátja, másrészt kéri, sőt elvárja, hogy feleségével foglalkozzunk, vigyük szórakozni, nehogy megunja a fiatalasszony az egyébként unalmas kisvárost.

Vendéglő a jászberényi Margit-szigeten

A bérelt házunk (bungalow) – kirablása

Szeptember közepe lehetett, (1933) mikor egy délben hazaindulok a laktanyából egy kis szundításra. Legnagyobb megdöbbenésemre minden ajtót nyitva találok az utcai kaputól a szekrényajtókig. Nem nehéz rájönnöm, hogy kiraboltak. Egyenruhát, civil ruhát, fehérneműt, ágyneműt. Mindent elvittek, ami mozdítható volt. Legnagyobb bánatomra elvitték az ezüstórámat is, melyet édesapámtól kaptam ajándékba, és amelyet az éjjeliszekrényen felejtettem. Ebben az időben már csak ketten lakunk Percs Szilivel a bungalowban. A többieket áthelyezték más helyőrségbe, illetőleg Szabó Karcsi megnősült. Nyomban visszamegyek a laktanyába, hogy Percs Szili barátomat értesítsem, aki mint buzgó katona – még mindig katonáskodik. Telefonon értesítem az ügyeletes rendőrtisztet, hogy a detektí-

vek elkezdhessék a nyomozást. Sajnos Horváth Gyuri bácsit, a rendőrt nem találom benn – csak másnap délelőtt, aki a rendőrség leghatalmasabb támogatását ígéri. Nem tudom, megindult-e egyáltalán a nyomozás, mert én semmi nyomát se vettem észre. Annyira nem, hogy a helyszínen még csak egy detektívet vagy rendőrt sem láttam. Le is vesszük a kérdést a napirendről, miután a Honvédelmi Minisztertől kapunk 600-600 P. segélyt – a legszükségesebbek pótlására. Ez az összeg nem is fedezi a kárunkat, de sok mindenre jó. 1934. február vége vagy március eleje lehet, mikor a rendőrség értesít, hogy egy dunántúli paraszt ember a tanyáján lévő szalmakazal tetején talált két zsákot – egyenruhával és ágyneművel – nyilván a miénk – mi legyen vele? Hogy nézhet ki az az egyenruha, amelyik egész ősszel és télen egy szalmakazal tetején ázott? Csináljanak vele, amit akarnak, adtuk meg a választ, nekünk már nincs rá szükségünk.

Ez a kis incidens, no meg a hírek, melyek a szellők szárnyán eljutottak anyuka fülébe – gondolom, hogy szépen kiszínezve és felnagyítva – indítják őt arra, hogy Zsigát átirányítsa Berénybe. Indok bőven akad, méghozzá elfogadható: nincs, aki a házat őrizze, rendbe tartsa, mosson, vasaljon, vacsorát készítsen stb., és főleg szemmel tartson – mint ahogyan az évtizedek múlva – a levelesládában talált kémjelentésekből kiderült. Zsiga 1926 óta anyuka inasa – saját nevelése. Október elején minden különösebb invitálás nélkül egyszer csak betoppan. Szívesen fogadjuk és nyomban otthon is érzi magát. Kétségtelen, Zsiga nagyon ügyes és szorgalmas inasnak bizonyult. A bungalow ragyog a tisztaságtól. Mos, vasal, finom vacsorákat főz, hogy otthon tartson, sőt, hozzájárulásunkkal és nevünkben estélyt is rendez, melyre a tiszti asszonyok vannak meghívva. A kisszobában remek büfét állít – finom ételekkel és italokkal. A középső szobában kis asztalok állnak megterítve, ahol enni lehet. A nagyszobában gramofon zenéjére, hangulatvilágítás mellett táncol vagy 8 deli, nőtlen tiszt. Az asszonyok remekül érzik magukat, el vannak bűvölve a büfétől és a rendezéstől. Kiforgatják az összes fiókot és szekrényt. Kíváncsiak, hogy találnak e valami érdekeset és találtak. Virágzik a pornográf irodalom, melynek termékei pornó fénykép és rajzsorozatok, zugban – jó áron kaphatók. Gyűjteményem legértékesebb darabjai - Zichy Mihály világhírű festőművész pornó rajzai, melyet a múlt század második felében Moszkvában – a cári udvarban rajzolt. Ennek nagy sikere van. 11 h-kor megérkeznek a férjek a feleségeikért, majd éjfél fele vége lesz a mulatságnak. Sokáig szóbeszéd tárgya ez a kis estély nemcsak a laktanyában, hanem szerte a városban is, mert ahogy minden, úgy ez is kissé fel lett nagyítva és ki lett színezve. Zsiga az egész városban ismert férfiú lesz. Fényes-gombos egyenruhájában úgy néz ki, mint egy generális, annyira, hogy mikor első ízben jelent meg a laktanyában, az őrség fegyverbe lépett, mert a „gyagya" őrparancsnok – külföldi tábornoknak nézte, aki a zászlóalj megnézése miatt érkezett. Ha valamelyik asszony összejövetelt rendez, meghívja Zsigát segíteni, mert nincs olyan szobalány, aki fel vehetné vele a versenyt.

Jászberény szegényebb lakosairól általában

Jászberény lakosságának 90%-át – állítom, hogy nem érdekelte a politika. Újságot nem olvastak, rádiót nem hallgattak és zömük azt sem tudta, hogy Németország, Spanyolország vagy Ausztria létezik. 1933 végéig intenzíven foglalkoztam a legénységgel, mondhatnám úgy is, hogy barátkoztam. A cserőhalmi gyakorlótér sarkán lévő kis akácerdőben – szemben a Kakas csárdával igen sokat beszélgettünk. A bizalom megnyerése érdekében gyakorta 1-1 kis hordó sört hozattam nekik. *(25 liter)* Kikérdeztem otthoni és családi viszonyaikról, gondjaikról, gondolataikról, terveikről. Megdöbbenve állapítottam meg, hogy semmi igényük nincs, mind békében és csendben akarnak otthon élni. Nem vágynak sehová. Nagyon sokan – még életükben – soha se ültek vonaton, lakhelyük határát soha sem hagyták el. A kalendáriumon kívül mást nem olvasnak. Azt sem tudják, hogy Magyarországnak milyen államformája van, kicsoda Horthy Miklós, vagy milyen politikai pártok vannak az országban stb. Sok embernek sok minden megfordul a fejében, ami boldogulásával kapcsolatos, de hogy politizáljon, az egyiknek sem.

1935 – egy Budapestre szóló áthelyezés kivédése

Szeptember közepe lehet. Ragyogóan süt a nap. Nagy békességben könyökölök az ablakban és nézegetem a vásártér felett lengedező ökörnyálak csendes vonulását, mikor berobban az irodába Szabó Károly barátom – a zászlóalj segédtiszt. Ragyog az ábrázata és lobogtat egy papírt a kezében. „Micsoda szerencse – Pistikém, áthelyeztek Budapestre. Azt hiszem, hülyéskedik. Alig akarok hinni a szememnek, mikor olvasom a Honvédelmi Miniszter rendeletét, melyben október hó 1-vel áthelyeznek Budapestre egy újonnan alakuló gránátos zászlóaljhoz. Úgy megijedek ettől a nagy szerencsétől, hogy nyomban szaladok Lemberkovics alezredeshez és kérem, hogy jöjjön velem mielőbb Budapestre és hatálytalanítsuk ezt az áthelyezést. Lemberkovics – akit egyébként csak Lembi bácsinak tisztelünk – aranyos, jó ember. Nyomban intézkedik, hogy reggel 8 h-kor a parancsnoki gépkocsival indulunk Budapestre. Olyan nyugodtan éltem eddig Jászberényben. Még csak eszembe se jutott, hogy engem is át lehet helyezni, nemcsak másokat. Ideges és nyugtalan vagyok utunk sikerét illetően. Egyetlen reményem egykori zászlóalj parancsnokom – vitéz Zalay Károly alezredes, aki 1934 óta a Honvédelmi Minisztérium személyzeti osztályán teljesít szolgálatot. Hozzá is igyekszünk és 10 h-kor már a Minisztériumban vagyunk. Lemberkovics egyenesen berobog Zalayhoz. Engemet kétségeimmel együtt az előszobában hagy. Néhány perc múlva kijön Zalay; igen barátságosan üdvözöl és beinvitál az irodájába. Gyorsan előadom, hogy mi járatban vagyunk és kérem, hogy járjon el ügyemben. Jót nevet, mert hogy nem kell sehova se menni. Ő az ügyintéző. Szívességet akart nekem tenni – régi, kellemes kapcsolatunkra való tekintettel. Azt hitte, hogy örömöt okoz vele. „*Nem tudtam, hogy ennyire ragaszkodsz a falusi élethez*" mondja vidáman. „*Úgy látszik, jó falusi lehetek, mert szeretem Jászberényt és ragaszkodom hozzá*" – válaszolom nyugodtan. Nyomban eltépjük a papírt és sűrű hálálkodások közepette – boldogan távozunk. Az Apostolokban tízóraizunk, és amikor hazaérkezünk Jászberénybe – a társaságot a tiszti étkezdében találjuk – ahol szerencsés megmenekülésemet nyomban megünnepeljük.

Nem tudhatjuk, hogy hogyan alakult volna az életem, ha akkor elmegyek Budapestre. Meg vagyok győződve, hogy sokkal rosszabbul mint ahogy megtörtént, de hogy nem így, az biztos.

Közreadja: dr. Zitás István

(folytatjuk)

A Jászkunság kutatása konferencia Túrkevén

2017. május 4-5-én, Túrkevén került megrendezésre, a két napos „Jászkunsági Évszázadok – Jászkunság kutatása 2017" interdiszciplináris konferencia a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület szervezésében.

A konferenciát 10 órakor Vida Tamás polgármester nyitotta meg a Millennium-parkban lévő Városháza dísztermében, ahol a legváltozatosabb témák kerültek terítékre a résztvevő kutatók előadásaiban, több évszázadot átölelve. A Jászkunság történelmét és néprajzát ismerhették meg az érdeklődők egészen a jelen korig.

Dr. Örsi Julianna, a konferencia szervezője, és Vida Tamás Túrkeve polgármestere Fotó: Farkas Kristóf Vince

A két napos konferencia előadásai négy témakörben kerültek tárgyalásra: *Rokon népek, nyelvek, kultúrák; Történelmi léptékek; Kulturális örökség, Az egyház és a lokális társadalom témakör.*

Az első nap délelőttjén dr. Selmeczi László a kunok és a jászok vallásos életére világosított rá a Magyar Királyságba való beköltözésüktől a 17. századig. Majd dr. Bartha Júlia: „*… Barátoddal egyél, igyál …*" – Török elemek a jászkunsági népi táplálkozásban című előadása után dr. Bathó Edit előadása szintén a török hagyatékként számon tartható, jászberényi szőlőtermesztésről szólt, „*Dzsánfeda, Csincsa, Gohér*" címmel. Nagyon fontos szerepe van a köztudatot és a közvéleményt alakító személyeknek. Igen, az előadások rávilágítottak arra, hogy a török hódoltságnak számos jó oldala is volt: ételek, ruhaneműk, díszes anyagok és kelmék, díszítőművészet és a jászberényi szőlőtelepítés is nekik köszönhető (melyet alátámaszt a hódoltság korából fennmaradt 150 török levél).

A délelőtt még a jász és az oszét közösségek, idős emberei gondozásának tradicionális formáit ismertette dr. Nagy Janka Teodóra, majd dr. Szabó Géza párhuzamot állított a jászsági és a kaukázusi Szent György kultusz között. A Tetemhátról Besenyi Vendel tartott érdekes előadást. Az ebédet követően folytatódott az előadások sora. Elsőként dr. J. Ujváry Zsuzsanna szólt a Jászkun kerület sorsáról a 16. század második felében. A török kiűzése utáni benépesülés, betelepítés, a kutatókat régóta foglalkoztatja. Erre kereste és adta meg a választ dr. Örsi Julianna. Az 1848/49-es szabadságharc leverése utáni közhangulat javítása érdekében az uralkodó pár Jászberénybe is ellátogatott 1857-ben. Az utazás részleteit dr. Farkas Kristóf Vince ismertette. Majd dr. Sebők Balázs a társadalom változásait mutatta be az iparosodó Szolnok megyében; Cseh Dániel a mezőgazdaság kollektivizálásáról és a paraszti társadalom felszámolásáról beszélt az 1948-1959-es időintervallumot átölelő időszakból. Az első nap utolsó előadója, dr. Pásztor István Jász-Nagykun-Szolnok megye vallásföldrajzi vizsgálatának eredményeit mutatta be.

Bár az előadások véget értek, a néprajzi és történelmi témákat érintő beszélgetések tovább folytatódtak a vacsora után is…

A konferencia második napja még mozgalmasabbnak ígérkezett. Kapcsolódó rendezvényként a délelőtti és a délutáni előadások között a Jászkun Történelmi Emléknap megyei ünnepi programja zajlott a Városháza nagytermében és a Millennium-parkban.

Délelőtt a Kulturális örökség szekció első előadását dr. S. Kovács Ilona tartotta a szabadszállási tisztségviselők esküformáiról, majd Bán Andrea a kunhímzés jelenét vizsgálva, mutatta be a kunok identitástudatát erősítő díszítőművészetet.

Közös cél a kunhímzés feltámasztása, megmentése és örökül adása a jövő nemzedéke számára.

Rideg István sajátos megközelítéssel beszélt a magyar népi értékek védelmében az értékmentésről, a népi írókról, szociográfiáról és az emlékiratokról.

A konferencia résztvevői ***Fotó: Farkas Kristóf Vince***

A konferencia utolsó blokkja az egyház és a lokális társadalom témáiba engedett betekintést: Papp Izabella: A vallás, mint közösségformáló erő egy jászsági kis településen a 19-21. században; Dr. Barna Gábor: Kísérlet a vallási önszerveződésre; Hegedűs Krisztián: Katolikus egyesületek Kunszentmártonban (1881-1920) előadásait hallgathattuk.

Minden egyes szekció végén az előadások során felmerülő kérdések megvitatására került sor.

Bán Andrea etnográfus

Császári évforduló

A Jász Múzeum és a Jász Múzeumért Alapítvány elegáns rendezvénnyel emlékezett meg Ferenc József császár és Erzsébet császárné 1857-es jászberényi látogatásának 160. évfordulójáról.

Borbás Ferenc jászkun főkapitány, Pócs János országgyűlési képviselő, Szatmári Antalné alpolgármester, Csikós Miklós jászkapitány Fotó: Bugyi Gábor

A Városháza dísztermében Hortiné dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója fogadta a vendégeket és látta el a nap folyamán a háziasszonyi teendőket.

Borovi Dániel művészettörténész Fotó: Bugyi Gábor

Elsőként Szatmári Antalné alpolgármester asszony köszöntötte a megjelenteket.

Gondolatait azon tételmondat köré csoportosította, hogy a történelem által is igazoltan semmi sem fehér vagy fekete. Ugyanazon Ferenc József végezte ki az aradi vértanúkat, mint akit a magyar nemzet nem egész húsz év elteltével királlyá koronázott. Elődeink számára a múlt és a jelen sokszor nem egymást kioltva, hanem egymást kiegészítve jelent meg. Sok házban egymás mellett függött a falon Ferenc József, Rákóczi, Kossuth, vagy éppen Rudolf trónörökös képe.

Pócs János országgyűlési képviselő a történelmi császári látogatást felidézve

Dr. Vér Eszter Virág történész Fotó: Bugyi Gábor

a Jász Világtalálkozókkal vont párhuzamot.

Borbás Ferenc jászkun főkapitány ezen gondolathoz kapcsolódva a császár tiszteletére felvonuló bandérium büszkeségre okot adó méltóságteljes látványát emelte ki utalva arra, hogy ezt a büszkeséget mindenki átélheti a jász és a kun világtalálkozókon.

Csikós Miklós jászkapitány arról szólt, hogy a császári látogatásokkal a Jászság kiemelt figyelmet tudott magának kivívni.

Méltatta a Redemptio jelentőségét. Önértékelésünk a múltból táplálkozik ugyan, de elvitathatatlan tény az is, hogy a Jászság napjainkra virágzó gazdasági régióvá fejlődött.

A történelmi kort, Ferenc József császár és Erzsébet császárné személyiségét, valamint a látogatás történéseit a tudományos élet elismert szakemberei tették szemléletessé vetített képes előadásaikkal.

Borovi Dániel művészettörténész a császárról készült festményekkel, portrékkal mutatta be Ferenc József küllemét kitekintve a korszak ábrázolásmódjaira is.

Dr. Vér Eszter Virág történész a magyarországi Erzsébet kultusz hátterét, megnyilvánulásait elemezte.

Dr. Manhercz Orsolya történész Ferenc József császár magyarországi látogatásainak sorát ismertette, kezdve a tizenhárom éves gyermek 1843-as iskolai kirándulásával, amikor is útinaplójában az országunkat „nem szép, viszont érdekes" jelzővel illette. Tudatosította, hogy a császár személyesen is harcolt a forradalom és szabadságharc leverése során a magyar csapatok ellen, a jászokra azonban úgy tekintett, mint akik hűséges alattvalói maradtak. Az 1857-es körúttal nem növekedett a császári család és a kormányzati rendszer népszerűsége, noha bővelkedett látványelemekkel.

Dr. Farkas Kristóf Vince történész előadása az 1857. május 23-24-i történésekre koncentrált, tematikusan bemutatva az eseményeket. A propagandaút jászberényi nyitóállomása a császár szempontjából kiválóan sikerült, a jászok részéről megnyilvánuló lelkes fogadtatás pedig a kiváltságok megőrzését is célozta.

Az emlékünnepség második része annál a Cserőhalmi barokk kálváriánál folytatódott, amely előtt annak idején a császári pár is elhaladt. Jászberény harmadik legrégebbi szakrális emlékét

(folytatás a 26. oldalon)

Dr. Farkas Kristóf Vince történész
Fotó: Bugyi Gábor

Dr. Manhercz Orsolya történész
Fotó: Bugyi Gábor

Besenyi Vendel helytörténeti kutató
Fotó: Bugyi Gábor

(folytatás a 25. oldalról)

Besenyi Vendel helytörténeti kutató mutatta be kitérve arra is, hogy Árva Imréné nemes lelkű adományából újulhatott meg Egri Hunor kőrestaurátor munkája által.

Árva Imréné,
a Cserőhalmi kálvária felújíttatója
Fotó: Bugyi Gábor

Dr. Bathó Edit múzeumigazgató
és Egri Hunor kőrestaurátor
Fotó: Bugyi Gábor

A Jászsági Hagyományőrző Egylet Mária-énekekkel színesítette a megemlékezést.

„Éljen a jászok és a kunok hűséges, lovagias népe" – hangzott el a császártól százhatvan évvel ezelőtt. Jókívánságát a látogatás emlékét megőrizve a késői leszármazottak is szívesen fogadják.

Dr. Körei Nagy Katalin újságíró

Szele Gábor emléktáblájának avatása Jászberényben

Besenyi Vendel helytörténeti kutató kezdeményezésére Jászberény Város Önkormányzata, a KÉSZ Jászberényi Csoportja és a Jászok Egyesülete emléktáblát állított a város híres szülöttének, Szele Gábor püspöknek. A Hentes utcában még ma is álló, egykori szülőház falán elhelyezett emléktábla ünnepélyes átadására 2017. április 25-én került sor. A jászok szeretve tisztelt püspökének életútját, munkásságát Besenyi Vendel helytörténeti kutató méltatta, majd elhelyezték az emlékezés koszorúit az emléktáblánál.

A továbbiakban közzé tesszük Besenyi Vendel avatóünnepségen elhangzott beszédét:

„Tisza-Duna áldott róna terén
Ma üdvdalt zúg kürtjével Jászberény
Mert szülöttjét az égnek kegyelme
Apostolok karába emelte.
Dalt az ajkra, koszorút a kézbe,
A dicsőnek ma felkent fejére,
Ki áldott fényt áraszt nemzetére:
Élj sokáig jászok dicsőségére."

„A fentebb elhangzott vers a Jászberény és Vidéke c. lap 1888. szeptember 9-i számában olvasható. A lap ezzel a verssel köszöntötte az aznap Egerben felszentelendő Szele Gábor püspököt.

Tisztelt Jelenlévők! Jászberény történetének egyik nevezetes helyén állunk, azon a helyen, ahol a középkori Jászvárosban a török megszállás idején a kádi (bíró) háza állhatott.

Ez a Hentes utca 15. sz. alatti lakóház Jászberény legrégibb lakóházai közé tartozik, írásos források szerint a lakóház középső része a 16. század végén már állott. Ez a ház az egykori Szele család tulajdona volt, és a 20. században Szele Ambró-féle ház néven volt ismert a köztudatban.

Ebben a házban született 1824. január 3-án Szele Gábor, korának jelentős egyházi személyisége. Születésekor ez a ház már ebben a formájában volt látható.

De ki is volt Szele Gábor?

Apai és anyai ágon egyaránt ősi redemptus jász családok sarja. Apja, Szele Gábor közéleti személyiség, volt tanácsnok, Jászberény főbírája és a jászkerületi törvényszék táblabírája is. Mint főbíró 1838. augusztus 8-án a mai városháza épületének alapkőletételekor ő mondta az ünnepi beszédet. Édesanyja Bathó Anna, a Bathó család híres eredeti jász család.

Szele Gábor elemi és középiskolai tanulmányait Jászberényben, Körmöcbányán és Budán végezte. Római katolikus papnak készült, így középiskolai tanulmányai befejezése után Egerben, majd Bécsben végezte teológiai tanulmányait.

Szele Gábor püspök, egri érseki helyettes

170 évvel ezelőtt, 1847. április 25-én szentelték pappá Kassán. Első szentmiséjét a jászberényi Főtemplomban mutatta be. Felszentelése előtt két évig a Főegyházmegyei Hivatalban mint jegyző tevékenykedett.

1847-48-ban Tiszanánán, 1848-49-ben pedig Pásztón szolgál mint káplán. 1849-ben kinevezték egyházmegyei iktatónak, 1851-ben szentszéki aljegyzőnek. 1854-től másod-, 1856-tól pedig első titkára Bartakovich egri érseknek. Érdemei elismeréseként 1866-ban kanonok, 1871-től címzetes prépost, majd egervári prépost. Kisprépostként helyreállíttatta a kistállyai és a novaji templomot. 1885. szeptember 13-tól érsekhelyettes és általános ügyhallgató az egri egyházmegyében. Szerényen végezte munkáját, főpásztora hűséges munkatársa volt. Munkáját kiváló szakértelem, lelkiismeretesség, pontosság és szorgalom jellemezte.

1888. június 1-től kinevezett, majd szeptember 9-től felszentelt areopoliszi püspök és egri segédpüspök egészen haláláig. Püspökké szentelésén Jászberény város népes küldöttséggel képviseltette magát. Felszentelésére Bartók István főgimnáziumi hittanár ódát és himnuszt írt. A himnuszhoz Beleznay Antal tanító dallamot szerkesztett. Ezt a himnuszt a jászberényi Legényegylet tagjai a felszentelési ünnepségen elénekelték.

Szele Gábor szerette szülővárosát, hű volt ahhoz haláláig. Gyakran látogatott szeretett szülővárosába, családjában keresztelő, esküvő, temetés nem múlt el nélküle. A jászberényi Legényegyletnek megalakulásától egyházi fővédnök volt. A Főtemplom fennállásának századik évfordulóján 1882. augusztus 15-én hálaadó szentmisét mutatott be a Főtemplomban. A Nagyttemplom jelenlegi oltárképét, melyet Szoldatits Ferenc festett Rómában, 1886. október 1-én ő szentelte fel „a városi magisztrátus és a hívek nagy számbani részvétele mellett." Erkölcsileg és anyagilag is támogatta a város tanügyét. Az iparos ifjúságnak nemcsak névleges patrónusa volt, erkölcsileg és anyagilag is támogatta, de nemcsak őket, hanem a középiskolás fiatalokat is. 1878-ban 50 Ft-ot adományozott a gimnáziumnak, majd 1880-ban ugyanott jutalomdíjat alapított.

Szele Gábor emléktáblája egykori szülőházának falán Fotó: Baráth Károly

Szele Gábor hosszú papi pályáján apostoli buzgósággal és szelídséggel teljesítette feladatait. Hatalmas munkabírású egyén lehetett. Feljegyezték róla, hogy 1891-ben három nap alatt Jászberényben 6348 hívőt részesített a bérmálás szentségében, reggel 7 órától késő délutánig bérmált. E három nap alatt arra is szakított időt, hogy a tisztelgő látogatásokat fogadja, köztük Simon Ferenc református lelkész vezetésével a református egyház vezetőit, este pedig a legényegyleti ifjúság fáklyás felvonulását.

Az egész egyházmegyében nagyon szerették ezt a jámbor életű főpapot, aki örömét lelte a szegények istápolásában és a jótékonyság gyakorlásában. Az őt jól ismerők szerint ez a jótékonyság volt a gyengéje. Ez az elaprózott és mindennapi jótékonyság szinte szétforgácsolta anyagi erejét.

Szele Gábort hosszú élettel áldotta meg a sors. „Munkás életét jámborság, igénytelenség jellemezte, az angyali szívjóság példaképe volt" – mondták róla az őt jól ismerők. Élete vége felé betegeskedett. Mosonyi József alattyáni származású papnövendék írta róla 1935-ben: „betegségét … szinte csodálatos béketűréssel viselte; az imádság volt legfőbb vigasztalása, mígnem a halál megváltotta őt szenvedéseitől, s 1908. január 9-én szép, csendes halállal vissza nem tért ahhoz, kinek 84 éven keresztül oly hűségesen, oly igazán szolgált. Egy hosszú, érdemekben gazdag, s különösen jótékonyságával tündöklő élet végződött be halálával. Vele elköltözött a régi világ egy nagy és tiszteletre méltó alakja, de emléke élni fog, míg csak hálás emberiség jótevőire visszaemlékezni tud."

Kihűlt tetemét Egerben helyezték örök nyugalomra. Temetésén nagyszámú tömeg vett részt. Napokkal később az Egri Híradóban az alábbi versike jelent meg – aláírás nélkül:

„Szele Gábor
Meghalt egy jó ember.
Elszállott egy galamb.
Az se volt lelkénél szelídebb, ártatlanabb.
Kertjébe a pálmát megbámulni jártak
Ő csak egynek örült, fehér liljomának.
Akik nem ismerték,
azt hitték, hogy káplán,
Épült is a felhők alázatosságán.
Pedig püspök volt,
de minden pompa nélkül,
Szent egyszerűsége
maradt ránk emlékül."

Szele Gábornak, Jászberény nagy jótevőjének példaértékű a szülővárosához való hűsége. Emlékét ápoljuk és őrizzük meg, s azt adjuk át utódainknak is."

Jász hímzések a Kiskun Múzeumban

A Kiskun Múzeum és a Kiskunfélegyházi Nyugdíjas Klubok Egyesülete által május 17-én rendezett Jász-Kun Emléknap vendége a Jász Múzeum volt. A résztvevők elsőként dr. Farkas Kristóf Vince, a Jász Múzeum történészének előadását hallhatták a Kiskun Kerület kapitányai címmel.

Az ünnepi alkalomra a Jász Múzeum munkatársai egy népművészeti kiállítással is kedveskedtek a kiskunoknak. A kiállítás a Jászság népművészetének egy szeletét, a jászsági szűcsminták rekonstrukcióit, mai megjelenési formáit mutatják be. A kiállítást, amely a Jász Népi Díszítőművészeti Alkotó Közösség (Jászapáti), a Fejér Mária Népi Díszítőművészeti Szakkör (Jászberény) és a Lajosmizsei Jász Hímzőkör munkáiból adott ízelítőt, Hortiné dr. Bathó Edit etnográfus, a Jász Múzeum igazgatója ajánlotta az érdeklődő közönség figyelmébe. A feledésből újból életre hívott jász hímzés jelenkori több funkciós alkalmazása, szép példája az értékmegőrzésnek és az identitásnak. ***Iris***

A Jász Népi Díszítőművészeti Alkotó Közösség munkái (Jászapáti
Fotó: Bugyi Gábor

A Fejér Mária Népi Díszítőművészeti Szakkör munkái (Jászberény)
Fotó: Bugyi Gábor

A Lajosmizsei Jász Hímzőkör munkái ***Fotó: Bugyi Gábor***

A jászapáti, a jászberényi és a lajosmizsei hímző asszonyok a Kiskun Múzeum udvarán ***Fotó: J. Sz.***

Kisszótár a sorkatonai nyelvben használatos kifejezésekről

Napjainkban már nincs sorkatonaság. Az alábbi – korábban közismert – fogalmak is eltűnnek, ha nem írjuk le őket. A sorkatonai kiképzési ciklusok miatt 4 korosztály váltotta egymást a laktanyákban a '80-as években. A legfiatalabb korosztálynak volt a legkevesebb joga, de ezeknek volt a legtöbb kötelezettsége, mivel az őket megelőző 3 korosztálytól is kapták az irányítást a korosztályi hierarchia miatt. A legtöbb jogot a sorkatonai hierarchián belül az öreg katonák élvezték. Mindezekből következően az alábbi korosztályi megnevezések alakultak ki a bakanyelvben:

kopasz: a legfiatalabb katona
gumi: a kopasz katonák után következő korosztály
öregedő: az öreg katonákat megelőző korosztály
öreg: a legidősebb korosztályi besorolásba tartozó sorkatonák
krumplivirágos: tiszteseket jelent, mivel az ő rendfokozatukat fehér csillag jelölte
bokorugró: lövész
tátott szájú: tüzér
váp: katonai rendészet
nyuszi váp: a honvéd katonai rendészeket hívták így a határőrök
HÖR váp: határőr katonai rendészet
nyuszi: a határőrök hívták így a honvédségnél szolgálókat
MN-es: akik a Magyar Honvédségnél teljesítettek szolgálatot, azokat hívták így, főleg a határőrök
HÖR: a BM határőrségnél sorkatonai szolgálatot teljesítők rövidített megjelölésére is szolgált
flottillások: a folyami haderőnél szolgáló sorkatonák
fóka: kőtörlő rongy
fókázik: kőtörlő ronggyal való felmosás
sakkozni: mozaik burkolású helyiséget felmosni
külső körlet: épületen kívüli laktanyai terület pl. udvar
belső körlet: laktanyai épületen belüli területrész pl. mosdó, étkezde
latrinás: WC tisztítással megbízott
disznós: a katonaság által tenyésztett sertések gondozásával megbízott
fogdás: a fogdánál őrszolgálatot teljesítő katona
kutyás: az őr- és szolgálati kutyák gondozásával megbízott
kantin: katonai büfé
kantinos: kisebb alakulatoknál helyi büfében tényekedő sorkatona
konyhás: konyhai munkán lévő katona
dögész: egészségügyi katona
felcser: egészségügyi szakképesítésű, de nem orvos hivatásos katona
ÜTI: ügyeletes tiszt
GKPK: gépkocsi parancsnok
JRPK: járőrparancsnok
RICS: riadócsoport
HS: határsértő
HT: hivatásos tiszt
kalapos őz: az a határőr, aki kiszúrásból beriasztja a határsáv jelzőrendszerét, ezzel arra kényszerítve a riadócsoportban lévőket, hogy kivonuljanak leellenőrizni a riasztás okát. Ez és az előző két kifejezés a körletekben elhelyezett hangosbemondó, illetve a járőrök egymás közötti rádiókapcsolatában volt használatos azzal a céllal, hogy a hivatásos tisztek nem ismerték ezek jelentését, azonban a sorkatonák ez által fontos információhoz jutottak. Ha pl. meglátták azt, hogy egy hivatásos tiszt közeledik, akkor csak annyit szóltak az adott híradástechnikai eszközbe, hogy HT és ebből mindenki tudta, hogy vigyázni kell. Szintén gyakorta előfordult azt, hogy téves riasztás volt a határ jelzőrendszerében – részben kiszúrásból is –, ha viszont komoly volt a helyzet és tényleg határsértő volt, akkor a HS megjelöléssel tudták a határőrök, hogy most komoly feladatellátás jelentkezik.
bakter: a sorompónál szolgálatot teljesítő határőr
bakterol: sorompónál van őrségben
hálókörlet: a sorkatonák pihenésére, éjszakai alvására szolgáló szoba, amely férőhely tekintetében elérhette az 50 főt
MAFI: magasfigyelő, de így hívták az emeletes ágy felső részét is
berepül a gólya: a gondatlanul beágyazott ágyneműt az elöljárók vagy az idősebb katonák felborították, ezt az állapotot nevezték így
stoki: négylábú kisszék az elhelyezési körletben
stokizás: a ruházat stokira való, speciális formájú sorba hajtogatása
beélesített szekrény: kiszúrásból a katona szekrényének belsejét összekötötték vékony huzallal a társai, az abban tárolt összehajtogatott ruházattal, ami a szekrény kinyitásakor kiborult.
WC papír beélesítés: a kiszemelt áldozat szekrényében tárolt WC papírját úgy helyezik el, hogy a szekrényajtó kinyitásakor a guriga kiboruljon a papír letekeredésével együtt járva
szekrénykulcs beélesítés: ha valaki éjszaka elhagyta a hálókörletet úgy, hogy azt megelőzően a szekrényét kinyitotta és az idősebb katonát felébresztette ezzel, akkor a szekrényajtajának kulcsát bekenték cipőkrémmel. Amikor visszafelé jövet a WC papírját visszarakta a szekrénybe, a kulcs összekente a kezét. Ilyen módon a szennyezett kézzel a sötétben összefogdosta a szekrényben tároltak azon részét, amihez hozzáért, ami tovább fokozódott azzal, hogy az ágyban visszafeküdve az ágyneműt és saját magát is beszennyezte.
körletajtó beélesítés: ha a katona éjszaka mások zavarásával ment ki a körletből, az ajtó fölé vízzel teli csajkát helyeztek speciális drótrögzítéssel, amiből a víz a visszaérkező nyakába borult
FEP: forgalomellenőrzési pont, ez a határőrségnél a határátkelő pont is
feppes: határátkelő helyen szolgálatot teljesítő határőr
futkosó: katonai börtön
sukkos: sorállományú útlevélkezelő
mélységis: az országhatártól távolabbi területeken tényekedő határőr
hadrendi szám: a riadócsoportba beosztott határőröknek volt egy arab számú azonosítója, így a csoport összeállításánál és riadó esetén csak ezeket a számokat kellett ismertetni a feladatok lebonyolításához
tinta: írnok
kimaradás: 1 napot meg nem haladó laktanyán kívüli tartózkodási lehetőség, melyet kimarcsinak becéztek
eltávozás: 1 napot meghaladó laktanyán kívüli tartózkodási lehetőség, amit eltávnak becéztek
körletelhagyási engedély: a katonakönyv hátsó borítójába helyezett kis füzet, amelyben az eltávok és a kimaradások beírásra kerültek
utazási papír: az eltávra menő katonák utazására szolgált, volt benne térítésmentes és 67%-os
mikádó: katonai kabát, aminek külső részét, a mikádókülsőt átmeneti kabátnak használták, a belegombolható pufajka szerű béléssel (mikádóbelsővel) pedig téli kabátként. A mikádónak volt gyakorló (amit kiképzési célokra használtak) és volt kimenő változata (amit kimaradások és eltávozások során használtak).
surranó: csatos katonai bakancs, gumitalpú, melyben lehetett „surranni".
zsávoly: gyakorló felsőruházat, amely nadrágból (zsávolyalsó) és zubbonyfelsőből (zsávolyfelső) állt.
molinó: meleg alsóruházat, ami alsó- és felső részből állt
tornádó: nyári hosszú ujjú kimenő vagy ünnepélyesebb szolgálat céljára szolgáló ruházat

Hunyadi László honismereti szakkörvezető helyettes,
Jászjákóhalma

KÉPES RIPORT
A Jászsági Hagyományőrző Egylet új műsoráról

A Jászsági Hagyományőrző Egylet nagy sikerrel mutatta be új műsorát június 17-én Jászberényben, a Jász Múzeumban megrendezett Múzeumok Éjszakája programon. **A jász kamukéró, avagy történetek Szűcs Mihályról** című népi vígjáték a jász ember humorát, víg kedélyét, huncutságát mutatja be. A jász ember egyik jellemző tulajdonsága ma is, hogy amit nem képes elérni egyenes úton, azt kerülővel, de mégis eléri. Az 1861-ben játszódó történet szereplői a jászfényszarui Szűcs Mihály és családja.

Szűcs Mihály 1823. szeptember 29-én született Jászfényszarun, és eseményekben mozgalmas életét is ott élte le. Tanult, világot látott ember volt, s mint a Jászkun Bandérium főhadnagya részt vett 1867-ben Ferenc József magyar királlyá koronázásán. Az ő leírásából ismerjük a Jászkürt második csorbulásának történetét is.

22 évesen feleségül vette Berze Teréziát, kitől két gyermeke született. 1854-ben belrendőrnek választották, később közgyámi hivatalt viselt, de mellette ellátta a másodbírói feladatokat is. 1874-ben megválasztották főbírónak, s hivatalát több éven át viselte.

Szűcs Mihály életének fontosabb történéseit könyvben is megjelent önéletírásából ismerjük.

A Jászsági Hagyományőrző Egylet által bemutatott népi vígjátéka Szűcs Mihály életének néhány mozzanatát idézte meg ízes népi nyelvezettel, sok humorral és a jász emberre oly jellemző kamukéróval.

A darabot írta és rendezte: Bathó Edit

Oltárterítőt hímző asszonyok ***Fotó: Bugyi Gábor***

Némedi Zsolt, Némedi György és Mezei Balázs áldomást isznak ***Fotó: Bugyi Gábor***

Mezei Balázs Szűcs Mihály szerepében
Fotó: Bugyi Gábor

A belrendőrök elfogják a veszekedő asszonyokat. Bognár Imréné, Bognár Imre, Kormos László és Vaprezsán Jánosné ***Fotó: Bugyi Gábor***

Gömöri Judit és Bedécs Tiborné a tapasztó asszonyok szerepében
Fotó: Bugyi Gábor

A komák: Puskás József, Zentai Zoltán, Pócz István és a cselédlány (Némedi Lilla) *Fotó: Bugyi Gábor*

Simon Károly a kocsis, Kalup Gyula a házi cseléd szerepében
Fotó: Bugyi Gábor

Gyógyító asszonyok: Kovács Jánosné és Harnyos Józsefné. Az anyós szerepében Kalup Gyuláné, Szűcs Mihályné alakítója Misinkóné Palócz Erzsébet *Fotó: Bugyi Gábor*

Részeg atyafiak: Kormos László és Pócz István
Fotó: Bugyi Gábor

Vendégség Szűcs Mihály házánál: Bódi Tamás, Mezei Balázs, Bódiné Bagi Éva, Kalup Gyuláné, Misinkóné Palócz Erzsébet *Fotó: Bugyi Gábor*

Hagyományos tojásfestés Jákóhalmán

A jászjákóhalmi Horváth Péter Honismereti Szakkör Húsvét előtt hagyományos tojásfestést rendezett. Hajdan az ötvenes években még vöröshagyma fedőleveleiből főzték azt a lét, melybe belerakva a tojásokat, jellegzetes színt öntöttek.

Ha meg különböző falevelekkel letakarták egy részét, akkor szép minták is lettek rajta, mivel ott fehér maradt a tojás. A képen Tábori Lászlóné, Fodor István Ferenc szakkörvezető és Nagy Dezsőné gyönyörködnek az elkészült alkotásokban. ***FIF***

Tábori Lászlóné, Fodor István Ferenc szakkörvezető és Nagy Dezsőné a festett tojásokkal ***Fotó: Jónás Józsefné***

Jákóhalmiak a Tarna-forrásnál

A Horváth Péter Honismereti Szakkör tagjai a Tarna forrásánál Fotó: Oláh Károly

Egy évtizeddel ezelőtt fedezték fel a jákóhalmi honismereti szakkör tagjai a Tarna forrását, most ismét arra jártak. A képen a patak első hídja látható a határon, ahol visszafolyik Magyarországra. Jobbról a ceredi faluszél. ***FIF***

Megemlékezés Trianonról

A nemzeti összetartozás napján június 4-én, a trianoni békediktátum évfordulóján a 97 évvel ezelőtti eseményhez méltó módon emlékezett meg Jászalsószentgyörgyön a Helytörténeti Egyesület tagsága. A Himnusz eléneklése után Simon Károly elnök beszédében felidézte az akkor történteket. Lukácsi László

A megemlékezők egy csoportja a templomkertben az I. világháborús szobor előtti Trianoni emlékműnél Fotó: Marton Rita

mély átéléssel szavalta el Juhász Gyula Trianon című versét. A koszorúzást követő beszélgetés során elhangzott, hogy az igazságtalan békediktátum a magyar nép lelkébe máig be nem gyógyuló sebet mart, de a sorscsapásból erőt merítve mégis talpra állt nemzetünk és ma már „határtalanul" összetartozunk a Kárpát-medencében. ***L.L.***

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk 2017. augusztus végén jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb 2017. július 31-ig kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

* * *

Lapunk a Nemzeti Kulturális Alap miniszteri kerete, és a Jászsági Önkormányzatok Szövetsége támogatásával jelenik meg.

Nemzeti Kulturális Alap

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta

Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány

Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit

A szerkesztőbizottság tagjai:
Bugyi Gábor, Farkas Kristóf Vince, Kókai Magdolna

Előkészítési munkák: Bugyi Gábor

A kiadó és a szerkesztőség címe:
5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.
Tel./fax: 57/502-610
E-mail: jaszmuzeum@gmail.com
www.jaszmuzeum.hu

ISSN 1218-9553

Nyomdai munkák: ARTANDER Kft.
www.artander.hu